

Osaamista
ja oivallusta
tulevaisuuden
tekemiseen

Tiina Harvikka, Laura Lounasheimo ja Elina Ojala

Nuorten miesten kokemuksia luottamuksesta

NEET-miesten luottamus itseen, muihin ihmisiin ja
palvelujärjestelmään

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Terveystieteiden AMK

Terveystieteiden tutkimusohjelma

Opinnäytetyö

27.1.2021

Tekijä(t) Otsikko	Tiina Harvikka, Laura Lounasheimo ja Elina Ojala Nuorten miesten kokemuksia luottamuksesta
Sivumäärä Aika	41 sivua + 1 liite 27.1.2021
Tutkinto	Terveydenhoitaja AMK
Tutkinto-ohjelma	Terveydenhoitotyön tutkinto-ohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Terveydenhoitaja
Ohjaajat	Lehtori Marja Hult (suunnitelma) ja lehtori Marita Räsänen (toteutus ja raportointi)
<p>Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli kuvailla koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien NEET-ryhmään (Not in Employment, Education or Training) kuuluvien 17–30-vuotiaiden miesten kertomuksia kokemastaan luottamuksesta itseensä, muihin ihmisiin ja palvelujärjestelmään. Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa uutta tietoa ja ymmärrystä, jotta ryhmän hyvinvointia ja osallisuutta edistäviä sosiaali- ja terveysalan palveluita voidaan kehittää tämän kohderyhmän tarpeista lähtien. Koska NEET-ryhmään kuuluvat ovat esimerkiksi tavanomaisen koulu- ja työterveyshuollon ulkopuolella, on tärkeää kehittää palveluita niin, että ne tavoittavat myös tämän asiakasryhmän.</p> <p>Opinnäytetyö toteutettiin aineistolähtöisenä, induktiivisena sisällönanalyysinä. Opinnäytetyössä käytetty valmis aineisto koostui 27 puolistrukturoidulla haastattelulomakkeella kerätystä litteroidusta haastattelusta. Haastattelut oli toteutettu Matti – Miesten matkat työhön -hankkeen työpajoissa kahdella paikkakunnalla vuonna 2017.</p> <p>Opinnäytetyön tuloksissa toimijuus osoittautui haastateltujen itseään kohtaan kokemaa luottamusta lisääväksi ja määrittäväksi tekijäksi. Toimijuuden merkitys korostui niin ikään palvelujärjestelmää kohtaan tunnetun luottamuksen lisääjänä, mutta myös epäluottamusta synnyttävänä tekijänä. Epäluottamusta palvelujärjestelmää kohtaan synnyttivät tilanteet, joissa haastateltavat kokivat olevansa objekteja, palvelujärjestelmän sääntöjen ja päätösten armoilla ilman että heitä kuunneltiin, uskottiin tai ymmärrettiin. Tulokset osoittavat, että vaikuttamismahdollisuudet omaa elämää koskeviin päätöksiin ovat tärkeässä osassa luottamuksen synnyssä. Palveluissa työskentelevien aito pyrkimys asiakkaan ja hänen tilanteensa ymmärtämiseen sekä luotto asiakkaaseen oman elämänsä asiantuntijana ovat luottamuksellisen yhteistyön edellytys. Tulosten perusteella voidaan todeta, että NEET-ryhmään kuuluvien kokemaa toimijuutta ja sen yhteyttä osallisuuteen yhteiskunnassa on syytä tutkia lisää, jotta palvelujärjestelmää voidaan kehittää vastaamaan ryhmän tarpeisiin.</p>	
Avainsanat	luottamus, NEET, nuoret miehet, kokemus; sisällönanalyysi

Author(s) Title	Tiina Harvikka, Laura Lounasheimo and Elina Ojala Experiences of trust of young men
Number of Pages Date	41 pages + 1 appendix 27th of January 2021
Degree	Bachelor of Health Care
Degree Programme	Nursing and Health Care
Specialisation option	Public Health Nursing
Instructor	Lecturer Marja Hult (research plan) and lecturer Marita Räsänen (implementation and reporting)
<p>The purpose of this bachelor's thesis was to explore trust experienced in oneself, others and the service system, including healthcare and social services, employment services provided by TE services and education, among the members of the NEET group (Not in Employment, Education or Training). The aim was to gather new information and deepen the understanding of trust experienced within the group of men in age group 17 to 30 years, so that healthcare and social welfare services can be developed to better cater to the needs of those outside employment, education and training. As the members of the NEET group do not receive occupational or student healthcare, it is important to develop services that reach this client group.</p> <p>The thesis was a qualitative study where previously collected and transcribed interview data was used. The data consisted of 27 semi-structured interviews of the attendees of Matti – Miesten matkat työhön (Matti – Men's journeys to work) workshops in two Finnish cities in 2017. The interview data was analysed with inductive content analysis method.</p> <p>The results of this thesis suggest that in the examined group, agency plays an important role in building trust towards both the service system and oneself. Similarly, experiences where the participants felt they were lacking or deprived of the sense of agency, built mistrust towards others and services provided. Experiences where the participants feel they have been subjected to unfair or impersonal service build mistrust towards other people and the service system. Furthermore, the phenomenon of mistrust is linked to situations, where the participants feel they were subject to the decisions and rules set by others, with no opportunity to affect decision making about their own lives. The results indicate that for those working in the service system, a genuine interest in the client's life and an aim to understand the aspects affecting them are key elements in building trust. Similarly, viewing the client as the most knowledgeable person about their own life, is a requirement for a professional-client relationship to be based on trust.</p> <p>To develop healthcare and social welfare services to meet the needs of the NEET group, further study of this group's sense of agency and its connection to participation in society is recommended.</p>	
Keywords	trust, NEET, young men, experience; content analysis

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Matti-hanke	2
3	Opinnäytetyön tietoperusta	3
3.1	NEET-nuoret	3
3.2	Syrjäytyminen ilmiönä	5
3.2.1	Nuorten miesten syrjäytyminen	7
3.2.2	Syrjäytyminen Suomessa	8
3.3	Luottamus	8
3.4	Sosiaalinen pääoma	9
3.5	Aiemmat tutkimukset	11
4	Opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset	12
5	Opinnäytetyön toteutus	13
5.1	Tiedonhaku	13
5.2	Tutkimuksen menetelmälliset lähtökohdat	13
5.3	Aineistonkeruu	14
5.4	Aineiston analysointimenetelmä	14
5.5	Sisällönanalyysin toteutus	15
6	Tulokset	17
6.1	Luottamus itseen	18
6.2	Luottamus muihin ihmisiin ja palvelujärjestelmään	21
6.2.1	Luottamus muihin ihmisiin	21
6.2.2	Luottamus palvelujärjestelmään	25
7	Pohdinta	31
7.1	Päätelmiä	32
7.2	Opinnäytetyön luotettavuus	33
7.3	Opinnäytetyön eettisyys	35
7.4	Jatkotyöskentelyehdotuksia	36
	Lähteet	38
	Liitteet	
	Liite 1. Matti-hankkeessa käytetty haastattelurunko	

1 Johdanto

Kokemamme luottamus tai sen puute vaikuttavat siihen, millaista kanssakäymisemme muiden ihmisten kanssa on. Luottamus ohjaa sitä, miten toimimme, ja kuinka vahvaksi koemme oman toimijuutemme ja vaikutusmahdollisuutemme niin omaa elämäämme kuin meitä ympäröivää maailmaakin koskevissa asioissa. Voidaan ajatella, että positiiviset kokemuksemme muista ihmisistä ja yhteiskunnan palveluista rakentavat luotettavuuden ennako-odotuksen myös tuleville kohtaamisille. Luottamusta pidetään yhtenä niistä elementeistä, jotka mahdollistavat yhteytemme muihin ihmisiin ja täysivaltaisen jäsenyytemme ja toimijuutemme yhteiskunnassa.

Yksilön jäsenyyttä ja toimijuutta yhteiskunnassa määritetään usein myös työn ja koulutuksen kautta. Niiden ulkopuolelle jäämisen on osoitettu lisäävän syrjäytymisriskiä. Syrjäytyminen on yhteiskunnallisesti merkittävä ilmiö, puhumattakaan niistä vaikutuksista, jotka sillä on yksilöiden hyvinvointiin. Yhteiskunnan näkökulmasta syrjäytyminen aiheuttaa ylimääräisiä kustannuksia muun muassa tulonsiirtojen sekä erilaisten korjaavien palveluiden muodossa. (THL 2018.) Pitkittyneen työelämän ja koulutuksen ulkopuolella vietetyn ajan on osoitettu lisäävän terveysongelmia ja myös lisäävän riskiä sairastua erilaisiin mielenterveyden sairauksiin (Gissler ym. 2016). On myös tutkittu, että pitkään työttöminä olleet käyttävät keskimäärin vähemmän terveystalvuita kuin työkäiset (Lappalainen – Mattila-Holappa – Yli-Kaitala – Hult – Räsänen 2018). Yksilötasolla syrjäytymisen hyvinvointivaikutukset näkyvät siis monessa muodossa, niin korkeampana sairastavuutena, mutta myös vähäisempänä avun hakemisena ja saamisena sairastuessa.

Opinnäytetyömme liittyy sekä sosiaali- että nuorisotyön tutkimukseen ja niiden tavoitteeseen ymmärtää sitä, miten arkikokemukset muovaavat ihmisten käsitystä maailmasta ja ohjaavat heidän toimintaansa. Opinnäytetyössämme tutkimme sitä, millaisena luottamus näyttäytyy koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien, NEET-ryhmään kuuluvien miesten tarinoissa. NEET-ryhmä on meille tulevina terveydenhoitajina mielenkiintoinen ja erityislaatuinen mutta myös problemaattinen asiakasryhmä, sillä ryhmään kuuluvat eivät ole oppilaitoksen tai työnantajan tarjoaman ennaltaehkäisevän terveydenhuollon piirissä ja heidän tavoittamisensa voi olla haasteellista. Ryhmän nuorten kokeman luottamuksen syvempi ymmärrys voi toivottavasti tarjota tietoa, jota

voidaan käyttää heidän terveytensä ja hyvinvointinsa parantamisessa sekä niitä edistävien palveluiden suunnittelussa.

Huomasimme, ettei NEET-ryhmän kokemasta luottamuksesta ole juurikaan aiempaa laadullista tutkimusta, ja määrällinenkin tutkimus aiheesta on vielä varsin harvalukuista. Aiemmissa määrällisissä tutkimuksissa on kuitenkin osoitettu, että NEET-ryhmän kokema luottamus itseensä, muihin ihmisiin sekä instituutioihin on vähäisempää kuin kouluttautumassa tai työelämässä olevilla nuorilla (Myllyniemi 2012: 38). On myös aiempaa tutkimusnäyttöä siitä, että nuoren kokema vähäinen luottamus läheisiin voi olla merkittävä syrjäytymisriskiä määrittävä tekijä (Lehtonen – Kallunki 2013: 12). Aiempien tutkimusten valossa, ymmärryksen syventämiseksi, voidaan NEET-nuorten luottamuksen kokemusten tutkiminen myös laadullisin menetelmin nähdä aiheelliseksi. Opinnäytetyössämme analysoimme Matti-hankeeseen osallistuneiden NEET-ryhmän nuorten haastatteluja ja kuvaamme haastateltujen kokemaa luottamusta heihin itseensä, muihin ihmisiin ja palvelujärjestelmään.

2 Matti-hanke

Nuorten miesten siirtyminen peruskoulun jälkeisiin toisen ja kolmannen asteen opintoihin sekä työelämään ei ole aina suoraviivaista. Tässä opinnäytetyössä selvitimme Matti – Miesten matkat työhön -hankkeessa mukana olleiden nuorten miesten kokemuksia luottamuksesta. Opinnäytetyömme perustuu hankkeessa tuotettuun haastatteluaineistoon. Haastatellut ovat 17–30-vuotiaita miehiä, jotka eivät ole opiskelussa, työelämässä eivätkä valmennuksessa eli he kuuluvat NEET-ryhmään, *Not in Education, Employment or Training* (mm. Hiilamo ym. 2017: 36).

Matti – Miesten matkat työhön on Euroopan sosiaalirahaston tukema, vuosina 2016–2018 toteutettu hanke, jonka päätavoitteena oli kehittää ohjausmalleja edistämään nuorten miesten kouluttautumista ja vähentämään työttömyyden uhkaa. Tarkoituksena oli motivoida hankkeeseen osallistuvia nuoria hakeutumaan työn tai opiskelun pariin ja niiden kautta osallistumaan yhteiskunnan toimintaan sen täysivaltaisina jäseninä. (Metropolia 2016; Matti – miesten matkat työhön -hankesivusto.) Hankkeen toimintaa ohjaavina avainasioina olivat nuorten itseohjautuvuus, omaehtoisuus, yhteisöön liittyminen, voimavarojen tunnistaminen, käyttäjälähtöinen palvelumuotoilu ja osallisuus. Hankkeen aikana luotiin käyttäjälähtöisesti muotoiltuja ohjausmalleja nuorten työpajatoimintaan sekä hyödynnettäväksi monialaisessa kasvatus-, nuoriso-, terveys-

sekä sosiaalityössä. Lisäksi saatiin kokemuseräistä tietoa nuorten miesten elämänhallintaan vaikuttavista asioista. (Metropolia 2016; Matti – miesten matkat työhön -hankesivusto.)

Hanketta toteutettiin työpajoissa Helsingissä ja Kouvolassa. Niissä nuoret kohtasivat ja työskentelivät yhdessä eri sukupolvia edustavien miesten kanssa. Vierailivat miehet kertoivat nuorille omista kokemuksistaan koulutuksessa, työelämässä ja työttömyyskausina. Elämäntilanteiden-pajoissa tuettiin nuorten pystyvyyden kokemusta. Pelillisyyden-pajoissa kehitettiin pelillisiä menetelmiä nuoren osallistamiseksi. Hanketta veti Metropolia Ammattikorkeakoulu ja mukana siinä oli myös Kaakkois-Suomen Ammattikorkeakoulu. Kumppaneina olivat lisäksi Stadin ammattiopiston nuorten työpajat, Valtakunnallinen työpajayhdistys, Kouvolan yrittäjät, Työväen sivistysliitto (TSL), Kouvolan Latu ry, Kouvolan eläkkeensaajat sekä kahdeksan yritystä Helsingissä ja Kouvolassa. (Metropolia 2016; Matti -miesten matkat työhön -hankesivusto.)

3 Opinnäytetyön tietoperusta

Opinnäytetyön tietoperustassa aihetta taustoittaviksi ja toisiinsa yhdistyviksi teemoiksi nousevat NEET-ryhmä, syrjäytyminen ilmiönä sekä nuorten miesten syrjäytyminen. Kuvaamme myös syrjäytymistä Suomessa. Taustoitamme myös luottamuksen käsitettä ja sen viitekehyksenä sosiaalisen pääoman teoriaa. Tässä luvussa kerromme myös mitä aiempia tutkimuksia NEET-ryhmään kuuluvista ihmisistä ja heidän luottamuksen kokemuksestaan on tehty sekä Suomessa että kansainvälisesti.

3.1 NEET-nuoret

Käsite NEET, *Not in Education, Employment, or Training*, syntyi 1980-luvulla Isossa Britanniassa kuvaamaan koulunsa keskeyttäneitä, ilman työttömyysturvaa jääneitä, syrjäytymisvaarassa olevia 16–18-vuotiaita nuoria. Seuraavan vuosikymmenen alkuun mennessä NEET-käsite oli Isossa Britanniassa korvannut tutkijoiden ja virkamiesten aiemmin käyttämän termin ”Status Zer0”, jolla kuvattiin nuoria, jotka olivat koulutuksen ja työelämän ulkopuolella. 2000-luvun alkuun mennessä lähes kaikki EU-jäsenmaat olivat ottaneet NEET-termin käyttöönsä, tarkoittaen sillä 16–24-vuotiaita opiskelun, työmarkkinoiden ja koulutuksen ulkopuolella olevia nuoria. (Eurofound 2012: 19–20.)

Vuoden 2008 talouslaman ja sitä seuranneen työttömyysaallon myötä NEET-termi otettiin tilastollisena käsitteenä käyttöön laajasti EU-alueella, sekä OECD-maissa (mm. Eurofound 2012: 19–20; Hiilamo ym. 2017: 36). Useimmat EU-maat kuvaavat NEET-indikaattorilla 16–24-vuotiaiden ikäluokkaa, mutta OECD-maiden välillä vaihtelua on niin termillä tarkoitettavan ikäluokan kuin termin sisällönkin suhteen. Tämän vuoksi vertailu NEET-nuorten määristä on kansainvälisellä, kuten myös EU-tasolla, ollut vaikeaa. Vuonna 2010 Euroopan Työllisyyskomitea EMCO ja sen alla toimiva työllisyys-, sosiaali- ja osallisuusasioiden pääosasto DG EMPL määrittivät NEET-termin kattavan 15–24-vuotiaat työelämän, opiskelun ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret. Yhteinen määritelmä mahdollisti standardoidun tilastoimisen EU-jäsenmaissa. (Eurofound 2012: 20–22.) Talouden taantumalla huomattiin kuitenkin olleen vahva vaikutus myös 25–29-vuotiaiden ikäluokkaan, joten esimerkiksi Eurofound (2012: 5, 33–35) sekä OECD (2019; 52–59) kuvaavat raporteissaan sekä 15–24-vuotiaiden että 25–29-vuotiaiden ikäryhmiä.

NEET-ryhmän sisällä voidaan tunnistaa viisi eri alakategoriaa:

- Työttömät nuoret, jotka ovat työmarkkinoiden käytettävissä ja etsivät työtä;
- Työmarkkinoiden ulkopuolella olevat nuoret, jotka ovat vammaisia tai sairaita tai pitävät huolta läheisistään;
- Passiiviset nuoret, jotka eivät hakeudu työhön eivätkä koulutukseen, vaikka esteenä ei ole edellä kuvattuja kyvyttömyyksiä tai esteitä (lannistuneita nuoria sekä nuoria, joilla on vaarallinen tai epäsosiaalinen elämäntapa);
- Mahdollisuuksia etsivät nuoret, jotka eivät hakeutuneet työhön eivätkä koulutukseen siksi, että odottavat mahdollisuuksia, joiden he arvelevat parantavan taitojaan ja asemaansa;
- Vapaaehtoisesti NEET-nuoret, jotka kehittävät taitojaan palkattomasti vapaaehtoistyössä, matkustelevat, harjoittavat omaehtoista opiskelua tai muuta mielekästä toimintaa kuten taidetta, musiikkia tai aktiivurheilua (Eurofound 2012: 24; Hiilamo ym. 2017: 37).

NEET-nuoret eivät siis ole heterogeeninen joukko, vaikkakin tietyt erityispiireet sekä alttiudet tai haavoittuvuudet yhdistävät heitä kaikkia. He eivät kartuta henkistä pääomaansa työn, koulun tai opiskelun kautta, ja ajautuvat näin huonoon työmarkkina-asemaan, joka voi vaikuttaa myös heidän ansioihinsa. (Eurofound 2012: 25; Hiilamo ym. 2017: 37–38.) Huomioitavaa on kuitenkin se, että esimerkiksi lähes puolet vuoden 1987 ikäkohorttitutkimuksen nuorista oli pitänyt välivuoden ennen työelämään tai

opiskelemaan siirtymistä, valmistautunut pääsykokeisiin tai matkustellut, kuuluen näin tilastollisesti NEET-ryhmään (Gissler ym. 2016). NEET-ryhmään kuuluminen kuitenkin lisää todennäköisyyttä sille, että ryhmään kuuluvat ovat jatkossakin säännöllisesti työttömiä tai työmarkkinoiden ulkopuolella (Furlong 2007 ks. Eurofound 2012: 25). Nämä yhteiset nimittäjät NEET-ryhmään kuuluvilla lisäävät riskiä tulevaisuuden heikkoon asemaan työmarkkinoilla sekä kasvattavat heidän riskiään syrjäytyä (Eurofound 2012: 25). Voidaan nähdä, että NEET-ryhmään kuuluu monenlaisia, erilaisissa elämäntilanteissa olevia nuoria, ja että yksin ryhmään kuuluminen ei selitä yksilön syrjäytymisriskiä. Onkin tutkittu, että syrjäytymisriskiä kasvattavat mielenterveydelliset ja taloudelliset ongelmat sekä yhteiskunnasta etäännyminen liittyvät kuitenkin erityisesti NEET-statusen pitkittymiseen (Eurofound 2016: 14; Gissler ym. 2016).

3.2 Syrjäytyminen ilmiönä

Syrjäytyminen on ilmiönä laaja ja monisyinen. Esimerkkinä syrjäytymisen käsitteen monitulkintaisuudesta voidaan käyttää kirjallisuuskatsausta, jossa löydettiin vuosien 1999–2004 ajalta 18 erilaista määritelmää syrjäytymiselle (Morgan – Burns – Fitzpatrick – Pinfold – Priebe 2007a: 479; Morgan ym. 2007b). Syrjäytymisen määritelmä riippuu valitusta tarkastelukulmasta. Tarkastelukulma voi olla yhteiskunnallinen ja kulttuurinen, ilmiötä voidaan tarkastella kokemuksellisesta näkökulmasta, analysoimalla suhteita ja yhteisöllisiä merkityksiä, tai sitä voidaan katsoa institutionaalisten käytäntöjen kautta. Valitusta tarkastelukulmasta riippumatta syrjäytyminen voidaan määritellä tilanteena, jossa yksilöä yhteiskuntaan yhdistävät siteet ovat heikentyneet. (Kestilä – Heino – Solantaus 2011.)

Syrjäytyminen ilmenee yksilön elämässä laaja-alaisena ilmiönä, jossa hän on kykenemätön osallistumaan yhteiskunta-, talous- tai siviilielämään täysipainoisesti. Vaihtoehtoisesti, tai yhdessä osallistumattomuuden kanssa, syrjäytymistä määritellään tilanteena, jossa yksilön riittämättömät tulot tai resurssit eivät mahdollista ympäröivässä yhteiskunnassa hyväksyttävänä pidetyn elintason ylläpitämistä. Resurssien riittämättömyys voi olla riippuvaista yksilön henkilökohtaisten, perheen tai yhteiskunnan resursseista. Edellä olevan kuvauksen pohjalta syrjäytyminen voidaan määritellä taloudellisten resurssien puutteen, sosiaali- ja kansalaisoikeuksien sekä yhteiskunnasta eristymisen yhdistelmäksi. (mm. Tuuva-Hongisto 2019: 8; Helsingin kaupunki 2009: 5; Karppinen – Savioja 2007: 117.) Usein kuitenkin syrjäytymisestä puhuttaessa

tarkoitetaan koulutus- ja työmarkkinajärjestelmien ulkopuolelle jäämistä (Kestilä ym. 2011; Myrskylä 2012: 2).

Voidaan todeta, että syrjäytyminen on moniulotteinen ilmiö, eikä syrjäytymiselle ole osoitettavissa yksittäistä määritelmää. Myöskään se, mitä syitä syrjäytymiselle nähdään ja miten syrjäytymisen prosessin nähdään etenevän, ei ole yksiselitteistä. Syrjäytymistä lähestytäänkin usein kahdesta eri näkökulmasta: makrotason ilmiönä tai yksilölähtöisenä ilmiönä. Makrotason näkökulma korostaa rakenteellisia tekijöitä kuten koulutusvalintoja, sosioekonomista taustaa, työllisyystilannetta sekä erilaisia alueellisia ja kulttuurisia vaikuttimia. (Karppinen – Savioja 2007: 117.) Yksilölähtöinen lähestymistapa taas korostaa syrjäytymisen prosessiluonnetta, jossa useat erityyppiset tekijät muodostavat syrjäytymistä edistävän, epäedullisen kehityskulun ihmisen elämässä. Nämä tekijät ulottuvat kodin kasvuolosuhteista psykososiaalsiin tekijöihin. Tässä lähestymistavassa syrjäytymisen prosessin nähdään etenevän portaittain. Ensimmäisellä tasolla ongelmien voidaan nähdä alkavan joko koulussa, kotona tai molemmissa näistä. Seuraavalla tasolla koulussa koettu epäonnistuminen johtaa koulun keskeyttämiseen. Ensimmäisen ja toisen tason viitoittama kehityskulku johtaa kolmannella tasolla yksilön huonoon asemaan työmarkkinoilla. Tästä seuraavat neljännellä tasolla taloudelliset ongelmat sekä riippuvuus hyvinvointivalttiosta. Viidettä, mallin viimeistä porrasta, määrittävät elämänhallinnan ongelmat kuten päihde- ja mielenterveysongelmat sekä rikollisuus. (Karppinen – Savioja 2007: 117.) Syrjäytymistä voidaankin kuvailla huono-osaisuuden jatkumoksi, jonka usein ylisukupolviset juuret ovat monesti jo yksilön lapsuudessa. (Kestilä ym. 2011.) Voidaan todeta, että syrjäytyneiksi laskettavien joukko koostuu yksilöistä, joiden syrjäytymisen prosessi etenee saman kehityskulun mukaisesti, vaikka syrjäytymiseen vaikuttaneet tekijät voivat olla hyvinkin erilaisia. Syrjäytymisen prosessiluonteisuus kuitenkin tarkoittaa sitä, ettei se ole dynaaminen, auttamattomasti kokonaisvaltaisempaan yhteiskunnan ulkopuolelle putoamiseen johtava ilmiö, vaan sen kehityssuuntaa voidaan muuttaa takaisin kohti osallisuutta (Notkola ym. 2013: 56).

Kuten aiemmin todettu, syrjäytymisen juuret ovat usein jo lapsuudessa. Lapsuuden lisäksi elämän erilaiset siirtymävaiheet ovat kriittisiä syrjäytymisuhan muodostumiselle. Syrjäytymiseen liittyvät tutkimukset ja tilastot paneutuvat erityisesti nuorten kouluttamattomuuteen ja työttömyyteen, sillä koulutuksen puutetta ja sitä seuraavaa työttömyyttä pidetään tärkeänä, ellei tärkeimpänä, syrjäytymistä selittävänä tekijänä. Pitkittyneeseen työttömyyteen liittyy usein myös syrjäytymiseen liitettyjä terveydellisiä ja sosiaalisia ongelmia. (Kestilä ym. 2011.) Epävarmaan työmarkkina-asemaan

päätyminen alkaa usein peruskoulussa epäonnistumisen ja tämän myötä toisen asteen koulutuksesta karsiutumisen kautta (Kestilä ym. 2011; Myrskylä 2012: 8). Voidaankin nähdä, että syrjäytymisen tilastoimisen perustaminen sen kaikkiin tunnistettuihin, usein yksilöllisen yhdistelmän muodostaviin, osatekijöihin on vaikeaa. Tilastointia voidaan kuitenkin lähteä lähestymään helpommin tilastoitavien, syrjäytymisen kannalta merkitsevien indikaattoreiden, koulutuksen ja työllisyyden kautta.

Tässä opinnäytetyössä haastatellut henkilöt ovat koulutus- ja työmarkkinoiden ulkopuolella eli heitä voidaan Myrskylän (2012: 2) määritelmän pitää syrjäytyneinä. Toisaalta nähdään, että joidenkin syrjäytymisen määritelmien mukaan he ovat asemansa vuoksi vaarassa syrjäytyä, eivät vielä välttämättä syrjäytyneitä. Tiedossa ei ole myöskään, miten haastateltavat itse kokevat oman tilanteensa ja siteensä ympäröivään yhteiskuntaan. Voidaan kuitenkin nähdä, että pitkittynyt koulutuksen ja työmarkkinoiden ulkopuolelle jääminen voi jo itsessään johtaa niin terveydellisiin kuin sosiaaliinkin ongelmiin myös heidän kohdallaan.

3.2.1 Nuorten miesten syrjäytyminen

Sukupuoli vaikuttaa syrjäytymisriskiin. Nuorilla miehillä riski syrjäytymiseen on suurempi kuin nuorilla naisilla. 15–29-vuotiailla nuorilla osuudet syrjäytyneistä jakautuivat vuonna 2010 Suomessa epätasaisesti sukupuolten kesken. Miehiä ryhmästä oli 64 % ja naisia 36 %. Syrjäytymisriski koskettaa erityisesti nuoria vieraskielisiä miehiä, joilla on suoritettuna ainoastaan perusasteen tutkinto. Pelkästään perusasteen tutkinnon suorittaneita kantaväestöön kuuluvia syrjäytymisvaarassa olevia 15–29-vuotiaita miehiä oli 13 %. Vieraskielisiä syrjäytymisvaarassa olevia pelkästään perusasteen tutkinnon suorittaneita samasta ikäryhmästä oli 33 %. Pelkästään perusasteen tutkinnon suorittaneista, syrjäytyneiksi laskettavista nuorista miehistä kantaväestöön kuuluvia oli 78 % ja vieraskielisiä yhteensä 22 %. (Myrskylä 2012: 2.) Eroa selittää muun muassa nuorten miesten matalampi koulutustaso, ja matalapalkka-alojen suhdanneherkkyys. Eurofoundin vuonna 2016 julkaiseman raportin mukaan suomalaisista NEET-ryhmään kuuluvista enemmistö oli nuoria miehiä (Eurofound 2016: 17). Arviolta noin 10–15 % kaikista Suomen nuorista peruskoulun jälkeiset opinnot jäivät suorittamatta. Suurin osa tästä ryhmästä aloittaa joidenkin jatko-opintojen suorittamisen, mutta päätyy keskeyttämään opintonsa. Miesten ja naisten välillä on tässä ryhmässä suuri ero, sillä keskeyttäneistä 61 % on miehiä ja 39 % naisia. (Myrskylä 2011: 106.)

Kansallinen syntymäkohortti -tutkimuksen avulla tarkasteltiin vuonna 1987 syntyneiden syrjäytyneisyyttä aikuisiällä, syrjäytyneiden määrää sukupolvitasolla sekä sukupuolijakaumaa. Syrjäytyneiksi laskettiin henkilöt, jotka olivat pitkäaikaistyöttömiä ja kouluttamattomia 25–28-vuotiaana. Tuloksiksi saatiin 3,7 % eli 2186 henkilöä ikäpolvesta. (Paananen ym. 2019: 114.) Syrjäytyneitä miehiä oli 1371, ja syrjäytyneitä naisia 815 (Paananen ym. 2019: 119). Syytä sille, miksi enemmistö, eli lähes 62 % NEET-ryhmään kuuluvista on miehiä, ei kokonaan tunneta (Paananen ym. 2019: 115). Vuodesta 2015 vuoteen 2018 työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien 20–24-vuotiaiden nuorten määrä on laskenut kokonaisuudessaan erityisesti miesten osalta, joiden osuus oli vuonna 2015 16,6 % ja vuonna 2018 11,7 % (Haltia – Savolainen – Palola 2019: 2). Syrjäytymisen elämänkaarimallin mukaan miessukupuolen haavoittuvuuden taustaa voi selittää esimerkiksi se, jos lapsi on jäänyt varhaislapsuudessaan paitsi ihanteellisia kasvuolosuhteita. Elämänkaarimallissa mainitaan, että yksilöön liittyvät tekijät, kuten sukupuoli, ja erityisesti työllistymiseen liittyvä kyvykyys ovat tärkeitä miehen identiteetille. (Paananen ym. 2016: 116.)

3.2.2 Syrjäytyminen Suomessa

Syrjäytymisen tilastoiminen ei ole yksiselitteistä ja NEET-käsite onkin suurelta osin korvannut syrjäytymisen käsitteen sanastosta. Eurostatin tilaston mukaan Suomi näyttäytyy NEET-ryhmään kuuluvien määrän osalta selkeästi poikkeavana verrattuna Tanskaan, Saksaan, Hollantiin ja Ruotsiin. NEET-nuorten osuus Suomessa kääntyi kasvuun vuonna 2011. Kasvu ei pysähtynyt vuonna 2013 kuten vertailumaissa, vaan kasvu jatkui viimeiseen tilastossa mukana olleeseen vuoteen 2015 asti. Vertailumaiden kohdalla NEET-ryhmään kuuluvien määrä laski lähes poikkeuksetta vuoden 2013 jälkeen, ja vuonna 2015 Suomen NEET-aste on selkeästi vertailumaita korkeampi. NEET-ryhmään kuuluvien määrän kasvuun vaikuttaa talouspolitiikka ja -tilanne, ja sitä kautta mahdollinen nuorisotyöttömyyden kasvu. Nuoret miehet ovat haavoittuvaisimmassa asemassa työmarkkinoilla matalasuhdanteen aikana, sillä nuoret miehet työskentelevät usein suhdanneherkillä aloilla. (Hiilamo ym. 2017: 40)

3.3 Luottamus

Luottamisesta Kielitoimiston sanakirja sanoo näin: ”pitää jotakin varmana, taattuna, olla epäilemättä jotakin, uskoa tai turvautua johonkin.” Luottamus taas määritellään näin:

”tunne tai varmuus siitä, että johonkukaan tai johonkin voi luottaa, että joku tai jokin ei petä toiveita tai aiheuta pettymystä; luottavaisuus, usko.” (Kielitoimiston sanakirja 2018.)

Kouzes & Posner (1993) esittivät, että luottamuksen syntymiseen keskeisimmin vaikuttavia käyttäytymispiirteitä rehellisyys, usko tulevaisuuteen, innostavuus ja ammatillinen kyvykyys (Harisalon – Miettisen 2013: 33 mukaan). Ihmisen luotettavuutta, joka sisältää uskollisuuden ja lojaaliuden, voidaan Ashtonin ym. (2000) mukaan pitää ihmisen kuudentena suurena persoonallisuuden piirteinä tunnollisuuden, sovinnollisuuden, ekstroversion, neuroottisuuden ja avoimuuden rinnalla (Maltbyn – Dayn – Macaskillin 2013: 233 mukaan). Epäluottamus puolestaan Bibbin ja Kourdin (2004) näkemyksen mukaan rasittaa ja vaikeuttaa vuorovaikutusta, koska se heikentää ihmisen halua tarjota toisille ideoitaan ja taitojaan, rajoittaa ihmisen halua kytkeytyä toisiin esimerkiksi työssä, saa ihmisen sulkeutumaan toisten tavoittamattomiin ja näillä tavoin tekee yhteistyöstä ennakoimatonta ja vaikeasti hallittavaa (Harisalon – Miettisen 2013: 52 mukaan).

Harisalo ja Miettinen katsovat, että luottamuspääoma on ratkaiseva tekijä, joka luo sosiaalisen pääoman ihmisten kanssakäymisen normiksi. Luottamuspääoman hoivaaminen motivoi ihmisiä kasvattamaan sosiaalista pääomaansa yhteisöllisyytenä, yhteisinä sääntöinä ja normeina, poliittisina ja taloudellisina instituutioina sekä kulttuurin synergiana. Harisalon ja Miettisen mukaan ihmisten menestys selittyy sillä, että he noudattavat sosiaalisen pääoman koodeja, pitivät he niistä tai eivät. (Harisalo – Miettinen 2013: 138.) Luottamuksen on sanottu olevan jopa pääomien pääoma, josta riippuvat niin sosiaalinen pääoma, tiedollinen pääoma kuin taloudellinen pääomakin (Harisalo – Miettinen 2013: 18).

3.4 Sosiaalinen pääoma

Sosiaalisen pääoman käsite sisältää termin kirjaimellisen sisältönsä perusteella niin humanismin alaan kuuluvan sosiaalisuuden kuin taloustieteeseen ensisijaisesti liitetyn pääoman. Ehkä tästä syystä termille on useita määritelmiä. Sosiaalinen pääoma muodostui käsitteeksi 1980–90-luvuilla. Endressin (2014: 55–56) mukaan käsitteellä katsotaan olevan kolme pääarkkitehtia: Robert Putnam, Pierre Bourdieu ja James Coleman. Endress kuvaili, että heillä kullakin oli hieman eri tavoin painottunut ajatus käsitteen sisällöstä. Bourdieun mukaan sosiaalinen pääoma on resurssi, eli käyttämällä hyväkseen ihmissuhteitaan ihminen voi saada toteutettua omia tarpeitaan. Colemanin

mielestä sosiaalinen pääoma kuvaa sitä, miten sosiaaliset rakenteemme avustavat meitä yksilöllisten päämääriemme saavuttamisessa. Putnam puolestaan näki Endressin mukaan sosiaalisen pääoman koostuvan yhdistelmästä sosiaalisia verkostoja, sosiaalista luottamusta ja sosiaalisia normeja, jotka ovat sosiaalisten järjestelmien, eivät yksilöiden, piirteitä ja ominaisuuksia. (Endress 2014: 55–56.) Putnam (1993) esittää myös, että käytössä sosiaalinen pääoma vahvistaa itseään, sillä sosiaalisen verkoston toiminta ruokkii vastavuoroisuutta ja parantaa informaatiovirtoja. Lisäksi sosiaalisiin verkostoihin kasaantuu yhteistoiminnassa onnistumisen kokemuksia, jotka vahvistavat verkoston jäsenten uskoa omiin toimintaedellytyksiinsä eli omaan toimijuuteensa. (Ilmosen 2000: 23 mukaan.)

Työelämässä sosiaalisten verkostojen luomisen taidot ovat osa niin kutsuttuja pehmeitä taitoja. TE-palvelut toteaa verkkosivuillaan seuraavasti:

Ammattialakohtaisten, teknisten yleis- ja erityistaitojen lisäksi tarvittavat työelämässä myös pehmeämpiä taitoja: Teknistä osaamista on esimerkiksi Excelin käyttö tai tietyn hitsausmenetelmän hallitseminen. Pehmeitä taitoja ovat esimerkiksi yhteistyötaidot tai organisointikyky. (TE-palvelut 2014.)

Yhdeksän Euroopan maan yhteisessä, Euroopan Unionin tukemassa Mediating Soft Skills at Higher Education Institutions -hankkeessa määriteltiin pehmeitä taitoja. Niihin laskettiin kuuluvan 22 taitoa: ”kommunikaatio, asiakas- tai käyttäjälähtöisyys, ryhmätyöskentelytaidot, oppimistaidot, innovointi, päätöksenteko, analysointitaidot, johtamistaidot, johtajuus, sopeutuminen muutokseen, sitoutuminen organisaatioon, tuloshakuisuus, jatkuva kehittäminen, neuvottelutaidot, ammattietiikka, kulttuurinen sopeutumiskyky, stressinsietokyky, tietoisuus itsestä, elämän tasapainottamisen taito, verkostoituminen, konfliktinkäsittelytaidot sekä tiedonkäsittelytaidot.” (Haselberger – Oberhuemer – Perez – Cinque – Capasso 2012: 9.) Pehmeillä taidoilla tarkoitetaan siis muun muassa taitoja luoda verkostoja ja muodostaa sitä kautta sosiaalista pääomaa.

Ulottuvuuksina sosiaalisessa pääomassa ovat muun muassa yhteisöllisyys, yhteispeliä edistävät säännöt, kulttuuri sekä instituutiot, jotka auttavat ihmisiä jäsentämään elämäänsä ja maailmaansa, kuten perhe, paikallisyhteisöt, yhdistykset ja julkinen valta (Harisalo – Miettinen 2013: 121–126). Opinnäytetyössämme haastatellut nuoret miehet kertovat luottamuksestaan muun muassa muihin ihmisiin ja yhteiskunnan palvelujärjestelmään. Näiden asenteiden voidaan edeltävän perusteella katsoa kuvaavan joitain osa-alueita heidän sosiaalisesta pääomastaan.

3.5 Aiemmat tutkimukset

Nuorten kokemaa luottamusta on tutkittu Suomessa vuosittain toteutettavissa Nuorisobarometri-tutkimuksissa. Näissä tutkimuksissa on muun muassa selvitetty 15–29-vuotiaiden nuorten kokemuksia sosiaalisesta luottamuksesta, uskosta omiin vaikutusmahdollisuuksiin sekä luottamuksesta instituutioihin. Tuloksia on tarkasteltu myös vastaajien työmarkkina-aseman ja koulutuksen taustamuuttujien kautta. Lisäksi EU-tasolla on tutkittu NEET-ryhmään kuuluvien luottamusta instituutioita sekä muita ihmisiä kohtaan. Sosiaalista luottamusta, eli luottamusta ennalta tuntemattomaan vieraaseen ihmiseen, ihmisten oletettuun hyvyteen ja rehellisyyteen, mitattiin Nuorisobarometri-tutkimuksissa vuosina 2012, 2014, 2016 ja 2017. Kaikkina näinä vuosina tutkimuksissa havaittiin, että sosiaalinen luottamus oli kaikkein heikointa työttömillä ja vailla ammatillista tutkintoa olevilla nuorilla. (Myllyniemi 2012: 42; Myllyniemi 2014: 53; Myllyniemi 2016: 40–41; Myllyniemi – Kiilakoski 2017: 92–93.) Tulokset toistuvat samanlaisina ja tilastollisesti merkittävänä myös, kun ilmiötä tarkasteltiin EU-tasolla (Eurofound 2012: 91–94).

Vuosina 2014 ja 2016 Nuorisobarometrit mittasivat myös nuorten uskoa heidän omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa ja siihen, kuinka paljon vastaajat uskoivat pystyvänsä vaikuttamaan oman elämänsä kulkuun. Molempina vuosina tuloksista on nähtävissä, että vailla ammatillista tutkintoa olevien nuorten usko omiin vaikutusmahdollisuuksiin oli heikompaa kuin nuorten, joilla oli toisen asteen tutkinto tai korkeakoulututkinto, tai jotka parhaillaan opiskelivat näillä koulutusasteilla. Koulutusasteiden välistä eroa merkittävämpi ero on kuitenkin työttömien ja työssäkäyvien tai opiskelevien välillä. Erityisesti pitkään kestänyt työttömyys näyttäisi vähentävän nuorten luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa koskien oman elämänsä kulkua. (Myllyniemi 2014: 63; Myllyniemi 2016: 42–43.) Luottamusta instituutioihin, esimerkiksi hallitukseen, eduskuntaan, poliisivoimiin, oikeusjärjestelmään, poliitikoihin ja Euroopan unioniin on tutkittu myös EU-tasolla, ja esimerkiksi Eurofoundin tekemän tutkimuksen mukaan NEET-ryhmään kuuluvien kokema luottamus on keskimäärin alhaisempaa kuin työelämän, yleissivistävän koulutuksen tai ammatillisen koulutuksen piirissä olevilla nuorilla (Eurofound 2011: 6). Vuoden 2012 Nuorisobarometrin tulokset kertoivat Suomen NEET-nuorten ja vailla ammatillista koulutusta olevien nuorten luottamuksen instituutioihin olevan kaikista tutkimuksessa eritellyistä ryhmistä heikointa. Näitä instituutioita olivat muun muassa poliisivoimat, tasavallan presidentti, pankit, eduskunta, kirkko ja maan hallitus. (Myllyniemi 2012: 38–29.) Vaikka instituutiot, joita kohtaan

tunnettua luottamusta mitattiin, eivät olleet Eurofoundin ja Nuoribarometrin tutkimuksissa täysin samat, voidaan tutkimuksissa saatujen tulosten ajatella ilmentävän merkittävää epäluottamusta instituutioita kohtaan NEET-nuorten keskuudessa. Nuorisobarometrien sekä Eurofoundin tutkimusten kvantitatiivisen luonteen vuoksi niiden tulokset eivät ole suoraan verrattavissa tähän opinnäytetyöhön tai sen tuloksiin. Aiempien NEET-nuorten luottamuksen kokemusta koskevien tutkimusten tulosten valossa voidaan kuitenkin todeta, että tämän opinnäytetyön keskiössä oleva luottamuksen teema on relevantti ja sen tarkastelu NEET-nuorten kokemusten kontekstissa on perusteltua.

4 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tämän opinnäytetyön tarkoitus on kuvailla Matti-hankkeeseen osallistuneiden NEET-ryhmään kuuluvien miesten kokemuksia luottamuksesta itseensä, muihin ihmisiin ja palvelujärjestelmään.

Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa uutta NEET-miesten luottamusta kuvaavaa tietoa, jotta tämän ryhmän hyvinvointia ja osallisuutta sosiaali- ja terveysalan palveluita voidaan kehittää kohderyhmän tarpeista lähtien.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Millaisia ovat haastateltujen nuorten kuvaukset luottamuksesta itseensä?
2. Mitä haastatellut nuoret kertovat kokemastaan luottamuksesta muihin ihmisiin?
3. Miten haastatellut nuoret luonnehtivat luottamustaan palvelujärjestelmään?

Palvelujärjestelmällä tarkoitetaan tässä opinnäytetyössä julkisia palveluita, kuten TE-palveluita, sosiaali- ja terveyspalveluita, kouluja ja oppilaitoksia.

5 Opinnäytetyön toteutus

5.1 Tiedonhaku

Opinnäytetyön teoreettista viitekehystä rakentaessamme olemme etsineet artikkeleita ja tutkimuksia erilaisista internetin tietokannoista, rajaten hakua vuoden 2010 jälkeen julkaistuihin tutkimuksiin ja artikkeleihin.

CINAHL-tietokannasta hakusanoina olivat ”trust”, ”trust significance” ja ”trust agency”

Taylor & Francis Online –tietokannasta artikkeleita etsittiin sanoilla ”trust social capital”, ”marginalisation trust”

Medic-tietokannassa käytettyjä hakusanoja olivat ”luottamus AND pääoma”, ”trust AND capital” sekä ”trust AND agency”

Google Scholar –tietokannasta haettiin artikkeleita hakusanoilla: ”neet nuori luottamus”, ”neet nuoret miehet tilastot”, ”neet nuoret”

Finna-tietokannassa hakusanoina käytettiin seuraavia: syrjäytyminen; marginalisation; luottamus; trust; sosiaalinen pääoma; social capital; syrjäytyminen + luottamus; sosiaalinen pääoma + luottamus; social capital + trust: pehmeät taidot; pehmeät taidot + luottamus; soft skills; soft skills + trust; young men + trust; neet; neet + trust.

Näistä tietokannoista suoraan löytyneiden lähteiden lisäksi useat käytetyistä lähteistä ovat sellaisia, joihin on viitattu hakutuloksiksi saaduissa tutkimuksissa ja artikkeleissa. Kaikista yllä mainituista tietokannoista ei löytynyt opinnäytetyön aiheelle relevantteja artikkeleita.

5.2 Tutkimuksen menetelmälliset lähtökohdat

Opinnäytetyössä sovellettiin kvalitatiivisen tutkimuksen menetelmiä. Kvalitatiivista tutkimusta ohjaavat mitä-, miksi- ja miten -kysymykset (Kylmä – Juvakka 2007: 26). Tutkimukseen osallistujia ei yleensä ole monia. Kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa keskitytään ihmisten kokemuksiin, näkemyksiin, käsityksiin tai motivaatioiden kuvauksiin. Lähestymistapoja on lukuisia erilaisia, mutta ne ovat

keskenään osittain myös päällekkäisiä. Laadullista tutkimusta voidaan käyttää uusiin tutkimusalueisiin, joista on vielä vähän tietoa, mutta se sopii myös aiheisiin, joihin halutaan uutta näkökulmaa, tai saada uudenlaista ymmärrystä. (Kankkunen – Vehviläinen 2013: 65–67.)

Yksi laadullisessa tutkimuksessa mahdollinen lähtökohta on induktiivisuus, jolloin päättely lähtee aineistosta. Havaintoja tehdään yksittäisistä tapahtumista, jotka yhdistetään laajemmaksi kokonaisuudeksi. Tavoitteena on ilmiön ymmärtäminen laadun, ei määrän kautta, tutkimukseen osallistujan näkökulmasta. Laadullista tutkimusta tehtäessä tutkijan on hyväksyttävä, että maailma näyttäytyy ihmisille erilaisena, ja vastaukset voivat siten olla keskenään hyvin erilaisia. Etiikka ja sen arviointi on tärkeässä roolissa laadullisissa tutkimuksissa. Laadullinen tutkimus voi tuottaa uutta tietoa tai teoriaa. (Kylmä – Juvakka 2007: 22–29.) Tämän opinnäytetyön tavoitteena on ymmärtää NEET-ryhmään kuuluvien haastatteluista nousevia kokemuksia ja niiden kautta heidän kokemaansa luottamusta. Tavoitteena on lisätä tietoa aiheesta, josta sitä ei vielä toistaiseksi ole paljoa, jota voidaan mahdollisesti hyödyntää tulevaisuudessa kohderyhmän hyvinvointia parantavien palveluiden suunnittelussa aiheen tutkimuksen laajentuessa.

5.3 Aineistonkeruu

Tässä opinnäytetyössä käsitellään Matti-hankkeessa valmiiksi kerättyä aineistoa. Aineisto sisältää puolistrukturoidulla haastattelulomakkeella (liite 1) saadut vastaukset 28 työpajoihin osallistuneelta 17–30-vuotiaalta NEET-mieheltä. Aineisto on litteroitu Tutkimustie Oy:ssä vuonna 2017.

5.4 Aineiston analysointimenetelmä

Tässä opinnäytetyössä haastatteluaineistoa lähestytään induktiivisen sisällönanalyysin keinoin. Sisällönanalyysin menetelmän tarkoituksena on tuottaa tiivistetyssä ja yleisessä muodossa oleva kuvaus tutkimuskohteesta. Sen avulla tutkittava aineisto voidaan järjestää muotoon, jossa siitä voidaan löytää merkityksiä ja näistä merkityksistä muodostaa johtopäätelmiä. (Tuomi – Sarajarvi 2018: 117.) Aineistolähtöinen, induktiivinen analyysi etenee yksittäisistä, aineistosta tehdyistä havainnoista yleisempiin väitteisiin (Eskola – Suoranta 1998 ks. Saaranen-Kauppinen – Puusniekka 2009). Käytännössä tämä analyysimenetelmä jaetaan kolmeen vaiheeseen. Ensimmäisessä

vaiheessa aineisto redusoidaan, pelkistetään eli siitä karsitaan tutkimukselle epäolennainen sisältö. Tekstimuotoon purettu haastatteluaineisto pilkotaan osiin koodaamalla tutkimustehtävälle olennaiset ilmaukset. Toisessa vaiheessa aineisto klusteroidaan, eli tutkimukselle olennaiset samankaltaiset sanan, lauseen tai ajatuskokonaisuuden muodostamat analyysiyksiköt ryhmitellään omiksi luokikseen. Klusterointivaiheessa aineisto tiivistyy, kun yksittäiset tekijät jaetaan omiksi alaluokikseen, jonka jälkeen ne voidaan jakaa edelleen yläluokkiin, pääluokkiin ja luokkiin. Kolmannessa vaiheessa eli abstrahoinnissa saatua tietoa pyritään käsitteellistämään. Käytännössä tämä tarkoittaa luokkien yhdistämistä niin pitkälle, kuin aineiston sisältö mahdollistaa. Abstrahoinnin tavoitteena on siis muodostaa teoreettisia käsitteitä aineiston pohjalta. (Tuomi – Sarajärvi 2018: 122–126.)

5.5 Sisällönanalyysin toteutus

Opinnäytetyössä analysoitiin Matti-hankkeessa tuotettua, valmiiksi litteroitua haastatteluaineistoa. Haastatteluja oli yhteensä 27 kappaletta, ja litteroitua aineistoa kokonaisuudessaan 115 776 sanaa. Litteroitujen haastattelutallenteiden yhteispituus oli 1051 minuuttia, eli keskimäärin haastattelut olivat hieman alle 39 minuutin pituisia.

Aineiston purkaminen aloitettiin siten, että jokainen opinnäytetyön tekijä luki haastattelut läpi kahdesti, merkiten tutkimuksen tavoitteen ja tutkimuskysymysten kannalta olennaisena pitämänsä haastateltujen vastaukset ja kommentit litteroituihin haastatteluihin. Havaitimme heti, että osassa haastatteluista haastattelurunkoa (liite 1) ei ollut seurattu tarkasti, vaan yksi tai useampi opinnäytetyölle olennaisista kysymyksistä oli haastattelussa jäänyt esittämättä. Osassa haastatteluista haastateltavia taas ohjattiin kertomaan kokemuksistaan laajemmin ja osassa vastaukset olivat niukkasanisempia ja vähemmän kuvaavia. Tästä syystä aineiston kvantifioinnin, eli kuhunkin luokkaan kuuluvien ilmausten määrän laskemisen, ei koettu tarjoavan lisäarvoa aineiston analysoinnissa ja tulkinassa.

Analyysiyksikkönä käytimme ajatuskokonaisuuksia, jotka heijastavat vastaajien luottamuksen tai vastakkaisesti epäluottamuksen tunteita tai kokemuksia. Tulkinan subjektiivisuus korostui analyysiyksiköiden valinnassa merkittävämmiin, kuin jos aineistosta olisi etsitty tiettyjä, ennalta määriteltäviä sanoja. Sen vuoksi, käytyämme aineiston tahoillamme läpi kahdesti, vertailimme merkintöjämme siitä, missä puheenvuoroissa olimme kukin tulkinneet haastateltavan kertovan luottamuksesta

tutkimuskysymysten mukaisesti joko itseensä, muihin ihmisiin tai palvelujärjestelmään. Jokainen joko yhden tai useamman opinnäytetyön tekijän merkitsemä kommentti tai kohta haastateltavan puheenvuorossa käytiin keskustellen ja analysoiden läpi niin, että sen relevanttiudesta opinnäytetyön aiheelle ja tutkimuskysymyksille oltiin yksimielisiä. Tässä vaiheessa osa haastattelupoiminnoista poistettiin analysoitavien yksiköiden joukosta, koska tekijöiden kesken ei löytynyt yksimielisyyttä siitä, että ne todella kuvaavat jotakin tutkimuskysymysten osoittamaa luottamuksen ulottuvuutta. Yhdessä valitut kommentit puolestaan sisällytettiin osaksi analyysiyksiköiden kokoelmaa.

Aineistoista löytyi 288 johonkin kolmesta tutkimuskysymyksestä vastaavaa analyysiyksikköä. Seuraavassa vaiheessa valitut analyysiyksiköt pelkistettiin niin, että jäljelle jäi vain tutkimuskysymysten kannalta olennaisin sisältö haastateltavan vastauksesta tai kommentista. Haastatteluaineistoa tarkasteltiin kolmen tutkimuskysymyksen kautta ja siitä poimitut ja pelkistetyt analyysiyksiköt luokiteltiin kolmessa osassa, yksi tutkimuskysymys kerrallaan. Koska pelkistysä oli lähes 300 kappaletta, niiden jakaminen tutkimuskysymysten mukaisesti helpotti kokonaisuuden jäsentämistä myös käytännössä. Aineistoa lukiessa ja siitä keskustellessa oli ryhmässä muodostunut selkeä kuva siitä, että useat tutkimuskysymysten mukaisten luottamuksen muotojen sisällä esiintyvät ilmiöt olivat kullekin niistä uniikkeja, mikä myös tuki valintaa aloittaa klusterointi yksi tutkimuskysymyksen osoittama luottamuksen teema kerrallaan. Klusterointi toteutettiin käytännössä niin, että analyysiyksiköt tulostettiin paperille ja niitä ryhmiteltiin valkotaululla manuaalisesti, kunnes tekijöiden mielestä täsmällisin luokittelu oli syntynyt.

Aineistoon tutustuessa siitä nousi esiin haastateltavien kertomien asioiden välisten yhtäläisyyksien muodostamia teemoja. Näitä teemoja oli luonteva käyttää aineiston jäsentelyn ja luokittelun lähtökohtana. Teemojen pohjalta muodostettiin alaluokkia, ja niiden rinnalle muodostettiin pohdinnan ja aineiston analysoinnin seurauksena uusia alaluokkia. Kun kaikki tutkimuskysymykseen vastaavat pelkistykset oli luokiteltu samankaltaisten ilmausten kanssa, käytiin ne vielä yksitellen läpi. Tässä vaiheessa luokiteltujen ilmausten yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia pohdittiin tarkemmin, ja ilmauksia yhdisteltiin uusiksi, lopullisiksi alaluokikseen. Kokonaisuudessaan aineistosta muodostettiin 30 alaluokkaa, jotka nimettiin niiden sisältöä kuvaavilla nimillä. Alaluokat ryhmiteltiin luokkien samankaltaisuuden perusteella 7 yläluokkaan. Yläluokkien välillä oli nähtävissä selkeitä yhtäläisyyksiä, ja niistä muodostettiin jäsentelyn ja pohdinnan tuloksena 3 pääluokkaa.

6 Tulokset

Analyysin tuloksena aineistosta jäsenyi kolme haastateltavien kokemaa luottamusta kuvaavaa pääluokkaa (kuvio 1). Ensimmäinen pääluokista on ”Pystyvyys”, joka kuvaa haastateltavien itsetuntemuksen ja toimijuuden kautta rakentuvaa luottamusta omaan itseensä. Toinen pääluokka, ”Luottamuksen rakennuspalikat”, kokoaa yhteen muihin ihmisiin ja palveluihin kohdistuvasta luottamuksesta kertovia kokemuksia sekä luottamuksen syntymiselle olemassa olevia ehtoja. Kolmas luokka, ”Luottamuksen mureneminen” kuvaa haastateltavien negatiivisia, epäluottamusta synnyttäneitä kokemuksia palveluissa tai ihmissuhteissa. Tutkimuskysymyksistämme luottamus muihin ihmisiin ja luottamus palvelujärjestelmään saavat molemmat vastauksensa pääluokista ”Luottamuksen rakennuspalikat” ja ”Luottamuksen mureneminen”. Tässä luvussa aineistoa tarkastellaan tutkimuskysymystemme kautta, ja tuloksia havainnollistetaan haastatteluaineistosta nostetuilla lainauksilla.

Kuvio 1. Pääluokat ”Pystyvyys”, ”Luottamuksen rakennuspalikoita” ja ”Luottamuksen mureneminen” sekä niihin kuuluvat seitsemän yläluokkaa.

6.1 Luottamus itseän

Haastateltujen itseään kohtaan tuntemaa luottamusta kuvaava ”Pystyvyys”-pääluokka on tunnistettavissa haastatteluaineistossa selkeänä kokonaisuutena. Se kokoaa yhteen haastateltujen tunnistamia taitoja sekä itsetuntemusta ja vaikutusmahdollisuuksia käsitteleviä haastatteluvastauksia. ”Pystyvyys”-pääluokka jakaantuu kahteen yläluokkaan, joista toinen kuvaa itsetuntemusta ja toinen omaa toimijuutta (kuvio 2).

Kuvio 2. Haastateltujen itseään kohtaan kokemaa luottamusta kuvaava pääluokka Pystyvyys ja siihen kuuluvat ylä- ja aluokat.

Itsetuntemuksen yläluokka jakaantuu neljään alaluokkaan. Haastatteluaineistosta nousee esiin haastateltavien itsessään tunnistamia ominaisuuksia. Osa ominaisuuksista on taitoihin liittyviä ja osa taas haastateltujen persoonassaan tunnistamia ominaisuuksia alaluokassa ”Tunnistan ominaisuuksiani ja taitojani”.

Minä olen vähän outo. Mutta minä olen sen kaiken outouden ynnä muun pohjalla selvinnyt tästä kaikesta. Yksin, omin voimin. Suurimmaksi osaksi. (H12)

Kaikkea ei tietenkään pysty tietämään, että mitkä ovat omia vahvuuksia ennen kuin niitä on päässyt kokeilemaan. Mutta kyllä minä osaisin sanoa, että tiedän omat vahvuuteni, on kielipäätä, matematiikkaa, ne ovat aina olleet aika hyvät minulla. (H4)

Minä teen musiikkia. Siinä minä olen mielestäni hyvä. (H24)

Haastatellut kuvaavat myös motivaatiotaan tulevaisuuden haaveiden toteuttamisen suhteen alaluokassa "Olen motivoitunut".

– – jos se [haaveammatti] on tavoittelemisen arvoinen niin sitten tietysti panostaa enemmän (H19)

Minä olen aina puskenut itseäni, jos joku minua kiinnostaa niin minä pusken itseäni olemaan parempi – – Kyllä puskee, jos joku kiinnostaa niin sitten puskee. (H4)

Useissa haastatteluissa haastateltava nimeää vahvuudekseen sosiaaliset taitonsa ja näistä ilmauksista muodostettiin oma alaluokkansa "Sosiaalisuus on vahvuuteni". Sosiaalisuus kytkeytyy joidenkin haastateltujen kuvauksissa myös positiivisiin tuntemuksiin itsestä ihmissuhteiden muodostamisen helppouden takia. Syrjäytymisen tunnetta ei kuvaile omaavansa kukaan ja eräs haastateltava mainitsee erikseen, ettei syrjäytyminen koske häntä.

– – olen saanut kavereita tosi helposti, olen sosiaalinen ihminen. (H22)

Se on itsestä kiinni, ei mistään muusta. Eli en ole syrjäytynyt enkä yksinäinen ihminen. (H26)

Kaikki taitoihin ja kyvykkyyteen liittyvät kertomukset ja ilmaukset eivät ole positiivisia, vaan haastateltavat myös epäilivät omia kykyjään ja kuvaavat vaikeuksia löytää itsestään vahvuuksia. Osa haastateltavista kuvasi myös menettäneensä aikaisempaa kyvykkyyttään. Näistä ilmauksista muodostettiin alaluokka "Epäilen taitojani".

Mutta onhan minulla sekin juttu, että minä opin vain tekemällä. Että sekin vähän vaikeuttaa tuota opiskelua. (H18)

Minä varmaan aliarvioin aika paljon itseäni ja tällaista että, vaikea löytää niitä vahvuuksia itsestäni. (H2)

Oman toimijuuden yläluokka jakaantuu viiteen alaluokkaan. Haastateltavat kuvaavat ideoitaan ja osoittavat ilmauksillaan luottamusta suunnitelmiinsa alaluokassa "Minulla on vahva visio".

En minä halua, että ulkopuoliset vaikutukset vaikuttavat minun näkökulmaani noissa ideoissa, että minä sen takia tosi vähän katson mitään referenssimateriaalia mistään, että minä yritän vaan keksiä kaiken itse mitä minä teen. (H20)

Pari kappaletta vasta saatu tehtyä. Suunnitelmat ainakin on kyllä suuret. Kyllä varmaan jossain vaiheessa, keikkojakin tulee heitettyä väkisinkin. (H7)

Alaluokassa ”En voi vaikuttaa kaikkeen elämässäni” haastateltavat kuvaavat esimerkiksi resurssipulan ja masennuksen hankaloittavan mahdollisuuksia vaikuttaa omaan elämään. Myös joidenkin vastaajien menneisyydessä tehdyt valinnat vaikuttavat heidän arvioihinsa siitä, millaisia mahdollisuuksia heillä on vaikuttaa tulevaisuuteensa.

– – vaikka minä haluaisin tehdä ja vaikuttaa paljon asioihin, niin minulla ei välttämättä ole resursseja siihen. (H12)

No, siis minä uskon, että minä pystyn vaikuttamaan elämääni kyllä tietysti, mutta sitten taas minulla on keskivaikea masennus ja sosiaalisten tilanteiden pelko, jotka vaikuttavat sitten, että ne vähän estävät sitä. (H2)

Alaluokassa ”Voin vaikuttaa elämääni” haastateltavat kuvaavat muun muassa luottamusta mahdollisuuksiinsa vaikuttaa omaan tulevaisuuteensa. Osa haastateltavista pohtii esimerkiksi olosuhteiden ja motivaation merkitystä omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa.

Pystyyhän sitä vaikuttamaan mihin menee töihin ja mitä opiskelee ja mitä tekee yleensäkin. Itsehän sen päättää. (H3)

No siis eiköhän nyt jokainen voi vaikuttaa omaan elämäänsä niin kuin haluaa. Että onhan ihan mikä tahansa tehtävissä, jos jaksaa vaan yrittää, haluaa yrittää. (H16)

”Ammatinvalintani on selkiytynyt” -alaluokassa haastateltavat kuvailevat ammattihaaveitaan ja ajatuksiaan itsestään työntekijöinä. Osa kuvaa olevansa jo omalla alallaan, osa kertoo, ettei näe itseään tavanomaisessa työssä.

Enhän minäkään tasan tarkalleen vieläkään tiedä [mitä haluan aikuisena tehdä], mutta se on sitä miettimisen ja kokeilemisen myötä mistä minä sitten tiedän. (H19)

Minusta ei ole mihinkään perusduuniin. (H25)

Heti iski sellainen fiilis, että tämä on se mitä minä haluan tehdä ammatikseni. (H20)

”Minun on mahdollista saada koulutus tai työ” -alaluokassa haastateltavat kuvaavat muun muassa luottamusta saavuttaa tulevaisuudessa koulutus ja työpaikka. Osalla haastateltavista on itselleen selkeitä urasuunnitelmia.

Joo siis se [kilpailu musiikkialalla] on kyllä todella kovaa. Aika kaukaiselta haaveeltahan se tässä vaiheessa tuntuu, että sillä joskus rahaakin tienaisi. Se vaatii kyllä aika paljon sitten jo kaikkea. Ei se mahdotonta ole. (H7)

Minusta tulee itse tuottaja, tai rupean itse tuottamaan – – (H24)

6.2 Luottamus muihin ihmisiin ja palvelujärjestelmään

Siinä missä tutkimuskysymyksemme haastateltujen kokemasta luottamuksesta omaan itseensä näyttäytyi aineistossa selkeästi omanlaisenaan kokonaisuutena ”Pystyvyys”-pääluokassa, olivat kahteen muuhun tutkimuskysymykseemme vastaavat ilmaukset kietoutuneet monessa kohtaa samojen teemojen ympärille. Muihin ihmisiin ja palvelujärjestelmään kohdistuvissa luottamuksen ja epäluottamuksen piirteissä oli paljon keskinäisiä yhtäläisyyksiä. Siksi koimme, että valitut pääluokat ”Luottamuksen rakennuspalikoita” ja ”Luottamuksen mureneminen” tekivät oikeutta niin aineistolähtöistä analyysimenetelmää kuin aineistoamme kohtaan. Seuraavaksi esittelemme siis tuloksia luottamuksesta näistä kahdesta pääluokasta ja vastaamme tutkimuskysymyksiimme haastateltujen kokemasta luottamuksesta muihin ihmisiin ja lopuksi luottamuksesta palvelujärjestelmään.

6.2.1 Luottamus muihin ihmisiin

Luottamus muihin ihmisiin nousee aineistossa esiin luottamusta rakentavien ja sitä rikkovien kokemusten sekä luottamukseen olemassaolosta tai sen puutteesta kertovien toteamusten kautta. Luokassa kuvataan myös luottamuksen syntymiselle asetettuja ehtoja. Muita ihmisiä kohtaan koettua luottamusta kuvataan pääluokissa ”Luottamuksen rakennuspalikoita” sekä ”Luottamuksen mureneminen”. Haastateltavien kokemukset ja kertomukset luottamuksesta muita ihmisiä kohtaan jakaantuvat kuuteen ”Luottamuksen rakennuspalikoita”-yläluokan alaluokkaan. Noista alaluokissa kolmesta muita ihmisiä kohtaan koettua luottamusta lähestytään epäluottamuksen olemassaolon, sen ehtojen ja sen syntymiseen vaikuttavien tapahtumien kautta. Kaksi alaluokista rakentuu selkeästi luottamuksen syntymisen tai olemassaolon teemojen ympärille, ja yksi luokista yhdistää sekä luottamuksen että epäluottamuksen teemoja. ”Luottamuksen mureneminen” -pääluokka pitää sisällään haastateltujen kokemuksia tilanteista, joissa muut ihmiset ovat rikkoneet heidän luottamuksensa (kuvio 3).

Kuvio 3. Luokat, jotka kuvaavat haastateltujen kokema luottamusta muihin ihmisiin.

”Luottamuksen mureneminen” -yläluokkaan sisältyvät ne haastateltujen kertomasta esiin nousevat tapahtumat, jotka selittävät muihin ihmisiin kohdistuvan epäluottamuksen syntymistä. Sen yläluokka ”Luottamustani on rikottu” sisältää kaksi alaluokkaa. Alaluokassa ”Ihmiset ovat pettäneet luottamukseni” luottamuksen puutetta ja epäluottamuksen syntymistä kuvataan petetyksi tulemisen kokemusten kautta.

– – kukaan ei ollut minun puolellani – – kun olin koulukodissa, edes oma äitini ei ollut minun puolellani. (H22)

Kun isäni kuoli, meillä tuli kauhea kiista perinnöstä. Isovanhempani huijasivat minulta koko perinnön, kun luotin heihin, ja minä en saanut perinnöstä mitään. Sen jälkeen meni koko kontakti sinne puolelle [perhettä]. (H4)

Samaan ”Luottamustani on rikottu” -yläluokkaan sisältyvät myös aineistosta nousevat yksioikoiset, epäluottamuksesta kertovat toteamukset. Tässä alaluokassa, ”En luota muihin ihmisiin”, haastateltavat eivät kuvaile epäluottamuksen syntymiseen johtaneita kokemuksia, mutta epäluottamuksen kokemus nousee silti hyvin selkeänä esiin heidän vastauksissaan.

Siis on todellakin [ollut pettymyksiä]. Tällä hetkellä olen aika hemmetin kynninen parisuhteita kohtaan – –. (H23)

– – loppupeleissä ihminen ajattelee itseänsä – – olen todella valitsevainen sen suhteen, kehen luotan ja kuinka paljon. Turha panostaa kuin muutamiiin yksilöihin – – heihin luotan ihan eri tavalla mutta – – on niin paljon niitä ihmisiä niin enhän minä heihin luota käytännössä ollenkaan – –. (H26)

Luottamuksen syntymistä, rakentumista ja olemassaoloa kuvataan aineistossa luottamusta horjuttavien asioiden tapaan pääosin toteamusten ja luottamuksen syntymiselle ja olemassaololle asetettujen ehtojen kautta. Nämä kertomukset ja kommentit on luokiteltu ”Luottamuksen rakennuspalikoita” -pääluokkaan, johon sisältyy kolme yläluokkaa. Yläluokalla ”Luotan muihin ihmisiin ja palveluihin” on kolme alaluokkaa, joista yksi on nimeltään ”Ihmiset ovat luotettavia tai epäluotettavia”. Se kokoaa yhteen toteamuksia muiden ihmisten yhtäaikaisesta luotettavuudesta ja epäluotettavuudesta, ja siitä, miten rehelliseksikin koetut ihmiset voivat toimia epärehellisesti. Toisaalta haastateltavat kuvailevat alaluokan vastauksissa luottamusta myös siitä ajatuksesta lähtien, ettei toisten ihmisten rehellisyydestä voi varmuudella tietää. Yksioikaisen positiivisen tai negatiivisen luottamuksen kokemuksen sijaan kertomuksia värittääkin ristiriitaisuus, ja niistä voidaan löytää sekä samaan tahoön kohdistuvaa luottamusta että epäluottamusta.

Se on mennyt halki elämän fifty-fifty, että onko – – ne kaikki hyvät asiat mitä joku on sanonut minulle – – ovatko ne pitäneet paikkansa vai ei. (H12)

Monet ihmiset valehtelevat pienistäkin asioista mutta, jos mietitään kokonaisvaltaisesti, ehkä suurin osa on rehellisiä yleensä, mutta on helppo valehdella asioista, vaikka ne olisivat pieniäkin asioita. (H1)

– – täysin luotettavia ei. Mutta kyllä minä jotenkuten luotan ihmisiin – – Mutta jos pitää enemmän alkaa luottamaan niin sitten [minulla] tulee jo ongelmia. (H4)

Myös ”Luottamukseni on ansaittava” -yläluokkaan kuuluva alaluokka ”En luota keneenkään automaattisesti” pitää sisällään ajatuksen epärehellisuuden olemassaolosta, mahdollisuudesta tulla kohdelluksi epäreilusti ja näin ollen myös ajatuksen siitä, että luottamuksen syntymiseen vaaditaan sitä tukevia tekoja tai luottamus on ansaittava.

– – yleensä luotan aika hyvin ihmisiin, mutta on aina pieni varaus tavallaan, ennen kuin tutustuu paremmin. Jonkun verran pitää tietää toisesta ennen kuin voi luottaa täysin. (H5)

Olen joutunut pettymään paljon ihmisiin, ystäviinkin. – – Eihän keneenkään voi luottaa näin vain. Kyllähän se vaatii jonkun pohjan siihen. (H8)

En minä mitään – – sokeaa luottamusta anna kenellekään. (H21)

Edellä kuvaillut alaluokat ja niiden sisältämät haastateltujen kokemukset lähtevät liikkeelle joko olemassa olevasta epäluottamuksesta tai epäluottamuksen olemassaolosta ja syntymisestä tiettyjen ehtojen täytyttyä. Kaksi alaluokista kuvaa edellisistä poiketen luottamusta kanssakäymisen lähtökohtana, sekä kuvailee luottamusta synnyttäneitä ja vahvistaneita kokemuksia. ”Luottamukseni on ansaittava” -yläluokkaan kuuluvan alaluokan, ”Useimmat ihmiset ovat rehellisiä”, kertomukset rakentuvat muiden ihmisen rehellisyyden ja sitä kautta luottamuksen oletuksen ympärille. Luokkaan kootut kommentit eivät kuitenkaan avaa luottamusta synnyttäneitä kokemuksia, vaan ne koostuvat luottamuksen olemassaolon toteamuksista.

Useimmat ihmiset, jotka olen tavannut, ovat aika luotettavia. Mutta sitten – – kaikista ihmisistä en tiedä. (H18)

Useimmat [ihmiset ovat luotettavia], ehdottomasti. (H10)

”Olen saanut tukea” -yläluokka kuvaa epäluottamusten kokemusten sijaan haastateltujen kokeman, kanssakäymisessä syntyneen luottamuksen taustalla olevia tapahtumia tai ilmiöitä. Sen alaluokkaan, ”Mielenpiteilläni on väliä”, on koottu haastateltujen kokemuksia kuulluksi tulemisesta, jotka ovat voineet vahvistaa heidän kokemaansa luottamusta.

Tuntuu että elämässäni on ihmisiä, jotka ovat olleet todella mukavia, kun he ovat rohkaisseet ja kannustaneet jatkuvasti. Tuntuu että sitä tapahtuu koko ajan. (H10)

Joo. Kyllä minun mielestäni niitä [mielipiteitäni] kuunnellaan. (H9)

Luottamusta muihin ihmisiin kuvaillaan aineistossa erilaisten toteamusten ja kertomusten kautta. Yhteen kootut vastaukset ovat keskenään erilaisia ja ainoastaan alaluokassa ”Ihmiset ovat pettäneet luottamukseni” luottamuksen ja epäluottamuksen syntymisen taustalla olevien tapahtumien yksityiskohtia avataan tarkemmin. Voidaankin todeta, että luottamusta muihin ihmisiin näyttäytyy aineistossa pikemminkin toteamusten kuin luottamuksen syntyä selittävien tarinoiden ja esimerkkien kautta.

6.2.2 Luottamus palvelujärjestelmään

Palvelujärjestelmää kohtaan ilmaistaan aineistossa niin luottamusta kuin epäluottamusta (kuvio 4). Kertomukset jakautuvat kahteen pääluokkaan ja niiden alle muodostettuihin viiteen eri yläluokkaan. Yläluokkiin kuuluu 15 alaluokkaa, jotka kokoavat yhteen haastateltavien kertomuksia heidän palvelukokemuksistaan.

Kuvio 4. Luokat, jotka kuvaavat haastateltavien kokemaa luottamusta palvelujärjestelmää kohtaan.

Palvelujärjestelmää kohtaan luottamusta rakentavia kokemuksia on mainittu aineistossa useampia. Pääluokassa ”Luottamuksen rakennuspalikoita” löytyy palvelujärjestelmää koskevia kokemuksia kolmesta yläluokasta. Yläluokassa ”Olen saanut tukea” palvelujärjestelmään liittyviä kokemuksia esiintyy neljässä alaluokassa, joista ensimmäisenä kuvaamme sisältöä luokassa ”Mielipiteillääni on väliä”. Haastateltavat ovat

kokeneet, että esimerkiksi vastuuhenkilöt tai muut osallistujat ovat kuunnelleet heitä ja mielipiteillä on ollut vaikutusta palvelun, kuten työpajan, toteutukseen. Tai ainakaan haastateltavalle ei ole tullut tunnetta, että häntä ei kuunneltaisi.

No niissä työympäristöissä aina ryhmässä piti työskennellä, niin kyllähän sillä mielipiteellä oli väliä, että sai vaikutettua asioihin ihan helposti. (H3)

No en minä ole ikinä tuntenut, että ei kuunnella, joten että se olisi minun vastaukseni siihen. (H2)

Yläluokkaan ”Olen saanut tukea” kuuluvaan alaluokkaan ”Palveluissa on luotettavia ihmisiä” ryhmitellyissä vastauksissa haastateltavat kertovat nimenomaan tiettyjen palveluissa työskentelevien ihmisten kuunnelleen tai auttaneen heitä, mikä on auttanut muodostamaan luottamusta palvelun toimintaan.

– – täällä töissä – – [työpajan] ohjaajat ovat kuunnelleet ja ottaneet [huomioon] mielipiteen. (H25)

– – ensimmäisellä luokalla meidän opinto-ohjaajamme oli koulun paras. (H23)

Luottamusta ovat rakentaneet myös tilanteet, joissa haastateltava on onnistunut saamaan koulutuspaikan tai työtä palvelun avulla. Alaluokan ”Palvelut ovat auttaneet minua koulutuksen tai työn saannissa” kommentteissa yksi haastateltavista on esimerkiksi saanut uravalmennusta työpsykologilta, toiselle TE-palvelun virkailija on löytänyt työpajapaikan, jota hakea.

No kai se on ihan hyvä, ainakin he ovat saaneet minut töihin, että ilmeisesti [TE-palvelu] onnistui. (H27)

– – TE-toimistosta kyseltiin uravalmennukseen ja sieltä löytyi hommaa – – kyllä ne on hyvin toimintu minun mielestäni. Pientä ongelmaa on tietysti ollut, mutta [arvosana-asteikolla] yhdestä kymmeneen sanoisin, että kahdeksan. (H4)

Haastateltavat ovat myös kokeneet, että palveluissa on aidosti yritetty auttaa heitä. Nämä vastaukset ja kokemukset on koottu alaluokkaan ”Palveluissa on yritetty auttaa minua”. Onpa apu johtanut toivottuun tulokseen, kuten työpaikan saamiseen, tai ei, kokemus on ollut myönteinen ja luottamusta rakentava.

TE-palvelut ovat, he ovat koettaneet hankkia minulle töitä, mutta en ole saanut mitään. (H21)

Minun kohdallani se [TE-palvelut] on toiminut ihan hyvin. – – virkailijat ovat olleet ihan asiallisia. En minä tiedä, kun moni kaveri sano, että se on jotenkin vähän

huonoa se toiminta välillä. Että sattuu joku huono virkailija, ja sitten hän laittaa johonkin koulutuksiin, eikä kuuntele mitään. Mutta ainakin minun kohdallani on sattunut niin, että on kaikki mennyt hyvin. Tuntuu, että he yrittävät auttaa oikeasti siinä. (H5)

Yläluokassa ”Luotan muihin ihmisiin ja palveluihin” palveluita koskevat luottamuksen ilmaisut ilman kovin tarkkoja selityksiä tai perusteluita koottiin alaluokkaan ”Palvelut ovat luotettavia”. Osa haastateltavista vastaa kysymyksiin lyhyesti ja ytimekkäästi tai ei halua pohtia perusteluita tarkemmin. Joillain vaikuttaa vastaukseen se, ettei huonojakaan kokemuksia ole kertynyt.

Kai ne [TE- ja sosiaalipalvelut] aika luotettavia ovat. (H1)

No kyllähän siellä kaikki toimii, minulle ainakin on toiminut tähän asti ihan kunnolla. Eivät he nyt mitään ole valehdelleet siellä. (H3)

Myönteisiä, luottamusta rakentavia palvelukokemuksia tarkemmin kuvailevista vastauksista muodostettiin alaluokka ”Minulla on hyviä kokemuksia palveluista”. Haastateltavat kiittelevät esimerkiksi palveluiden saatavuutta, järjestelyjen toimivuutta tai työntekijöiden taitoa ohjata heitä eteenpäin. Osalla haastatelluista on ollut aiemmin vaikeuksia saman palvelun järjestelyissä, ja he ovat nyt tyytyväisiä omiin kontakteihinsa palvelujärjestelmässä.

– – jos on ollut jonkinlainen ennakkokäsitys niistä [sote-palveluista], niin kyllä se on aika lailla vastannut sitä. Olen saanut tarpeellista palvelua, ja sitten se on ollut ihan tarpeeksi hyvä ja hyvin järjestettyä sillä lailla, että siitä on saanut sen hyödyn, mitä olen alun perin lähtenyt hakemaan. (H6)

No toimi se [kouluterveydenhuolto] minun mielestäni paremmin kuin tuo normaali terveydenhuolto, kun jos menet johonkin päivystykseen, se nyt on ihan naurettavaa. (H16)

Se että miten helppoa se on [saada palveluita]. Niin kuin siis sehän on tosi helppoa. Niin kuin Ohjaamolle voi kävellä ihan kuka vain, milloin vain. Juuri se on todella tärkeää. (H23)

– – todella hyvät sosiaalityöntekijät niin siihen minä olen tyytyväinen, kerrankin elämässä. (H27)

Osaa palveluita käsittelevistä kertomuksista ja ilmauksista värittää yksioikoisen positiivisen tai negatiivisen luottamuksen kokemuksen sijaan ristiriitaisuus, ja niistä voidaan löytää sekä samaan tahoan kohdistuvaa luottamusta että epäluottamusta. Näistä ristiriitaisista kokemuksista syntyy alaluokka ”Palveluissa on hyvää ja huonoa”. Haastateltavat ovat kokeneet, että palvelua yleensä saa, mutta se ei välttämättä suju

jouhevasti tai kiristää muulla tavoin haastateltavan hermoja. Sosiaalietuuksien saamisen epävarmuus mainitaan useissa haastatteluissa luottamusta hiertäväksi tekijäksi.

– – Varmaan ihan hyvin [TE-palvelut ja sosiaalipalvelut hoitavat työnsä]. Kyllähän siinä nyt aina on jotain sellaista perussählinkiä, että tuet eivät tule ja kaiken maailman ihme paperihommia ja sitten menee hermot ja sitten – – vitun sossut. Kai nyt, kai he kuitenkin hommansa hoitavat ihan – – kohtalaisesti. (H7)

En minä nyt sinänsä tiedä onko [palveluista] mitään hyötyä, mutta ainakin jotakin elantoa ainakin, edes jotakin on. (H13)

Osa haastateltavista puolestaan kuvaa tilanteita, jotka luokiteltiin yläluokkaan ”Luottamukseni on ansaittava”. Haastateltavat selittävät miksi luottamusta ei ole syntynyt, vaikka he kokevat luottamuksen mahdolliseksi oikeissa olosuhteissa. Yksi aineistosta esiin noussut haastateltavien tapa suhtautua palveluihin on, että haastateltava uskoo palveluiden työntekijöiden voivan auttaa, jos nämä tuntevat haastateltavan. Nämä vastaukset on koottu alaluokkaan ”Palvelusta on apua, jos palvelun antaja tuntee minut”. Asiakkaan tilanteen syvällisempi tunteminen koetaan tärkeäksi tekijäksi luottamuksen syntymisessä.

Ihan kiva se [opettaja] oli, auttavainen, mutta hän ei tietysti tunne minua mitenkään henkilökohtaisesti, niin ei hän sitten osaa esimerkiksi auttaa tuollaisissa tilanteissa missä esimerkiksi joku sosiaalityöntekijä voi auttaa, kun he kuitenkin käyvät sinut läpi, käyvät elämän läpi sillä tavalla, puhuvat henkilökohtaisesti. He sitten tuntevat sinut vähän paremmin kuin joku opettaja. (H19)

Haastateltavien positiivisten ja luottamusta rakentavien kokemusten lisäksi aineistosta nousee esiin merkittävänä ilmiönä myös heidän negatiivisia, epäluottamusta kuvaavia ilmauksia sekä epäluottamuksen rakentumiseen vaikuttavia tapahtumia ja kertomuksia. Nämä ilmaukset kertovat haastateltavien palvelujärjestelmää ja palveluiden työntekijöitä kohtaan kokemasta epäluottamuksesta. Ne on koottu pääluokkaan ”Luottamuksen mureneminen”. Yläluokat ”Luottamustani on rikottu” ja ”Palveluissa tehdään huonoa työtä” sisältävät haastateltavien nimenomaan palveluita kohtaan kokemaa epäluottamusta koskevia vastauksia. Haastateltavien luottamusta ovat murentaneet tilanteet, joissa he ovat kokeneet, että heidän käyttämänsä palvelut ovat hoitaneet tehtävänsä huonosti tai että heidän saamansa kohtelu on muutoin ollut riittämätöntä, epäkohteliasta tai asiatonta.

”Palveluissa tehdään huonoa työtä” -yläluokassa on mukana muun muassa haastateltujen kokemuksia peruskouluvuosilta, jolloin haastateltavien kokemaan

kiusaamiseen ei ole kiinnitetty huomiota alaluokan ”Kiusaamiseen ei puututtu koulussa” vastauksissa.

[Koulussa] en saanut tukea, koska minua syrjittiin – – ja minä en halunnut olla koulussa sen takia, koska minut syrjittiin ja omat kaveritkin myös syrjivät vähän niin silloin minä vaan lähdin sieltä – – (H22)

– – opettaja ei puutu silloin kun hän huomaa [kiusaamista] (H26)

Kukaan ei tehnyt asialle [kiusaamiselle] mitään. (H21)

Yläluokassa ”Palveluissa tehdään huonoa työtä” kuvataan myös peruskoulun jälkeen käytetyissä palveluissa kohdattua ylimielistä asennetta ja kokemuksia, ettei haastateltavaa ole kuunneltu tai uskottu. Nämä vastaukset on koottu alaluokkaan ”Palveluiden työntekijöillä on huono asenne asiakkaita kohtaan”.

– – En tykkää siitä että – – kun kävelee sisään [TE-toimistoon] niin he ovat jo periaatteessa päättäneet minkälainen ihminen minä olen, joka ei sitten taas vastaa todellisuutta ollenkaan – – heillä meni joka ikinen oletus ihan vinoon. Mutta silti se ei muuttunut se käytös mihinkään – – (H26)

– – silti pitää, no olla sellainen – – ylimielinen – – minkä sille voin, eihän nuori saa töitä sormia napsauttamalla. (H22)

– – Heistä näkee [TE-toimistossa], että he ovat sitä mieltä, ettei tuota kiinnostusta tehdä mitään – – vähän arvostelevat. Sen takia minua ei oikeastaan hirveästi ole kiinnostanut koskaan niiden kautta hankkiutua mihinkään töihin. (H21)

Yläluokka sisältää myös haastateltujen kokemuksia siitä, etteivät he ole saaneet palveluista apua. Haastatellut ovat yrittäneet hakea esimerkiksi työtä tai asuntoa, mutta eivät koe saaneensa konkreettista apua. Nämä vastaukset löytyvät ”Palvelut eivät hoida tehtäviään” -alaluokasta.

On kokemuksia, ei noin saa tehdä työtänsä [kouluterveydenhuollossa] – – Ne vaan lähettävät, jos sinulla on joku ongelma, niin ne vain sanovat sinulle, että varaa aika tuonne terveysasemalle, eivät he jää edes tutkimaan. (H22)

Esimerkiksi terveydenhuolto [toimii niin] että kyllähän sinne pääsee ihan hyvin ja ystävällisiä ovat, mutta eivät ole auttaneet oikeastaan asiaan. (H2)

– – kyllähän niitä tukipalveluita on mutta – – kävin Ohjaamolla hakemassa niitä asuntoja, mutta edistykö se ollenkaan: ei. (H16)

Toisaalta osa palveluiden tarjonnasta on koettu jopa itselle haitalliseksi vastauksissa, jotka muodostavat alaluokan ”Palveluiden toiminta ovat haitallista minulle”.

Haastateltujen mielestä heitä on pakotettu tekemään työnhakua tai työhaastatteluja, vaikka haastateltu on kokenut, ettei voi saada kyseistä työpaikkaa. Myös palveluiden toimintatapa on koettu itselle haitalliseksi tai aivan liian vähäiseksi tarpeeseen nähden.

Minulla on itselläni henkilökohtaisesti huonot kokemukset TE-palveluiden [toiminnasta] – – kyllähän he paperilla käytännössä kaiken tarpeellisen hoitaa, mutta se on enemmänkin se toimintatapa, ja miten se ylipäättänsä hoidetaan ihmisten työllistymistä, niin se ei ole hyvä. (H12)

– – niissäkin juuri resurssit ovat liian huonot ja palvelutaso ja ehkä turhan paljon porukkaa siellä [TE-toimistossa], jolla ei ole mitään käsitystä taas sitten – –että miten nykyään toimii – – ei ole käsitystäkään tästä hommasta – – ehdottavat ihan ihmeellisiä työpaikkoja – – he ajavat ihmiset pilaamaan työtulevaisuutensa sillä, että he pakottavat ihmisiä hakemaan johonkin, mihin he eivät voi [päästä], ja sitten he joutuvat tekemään tällaisen feikkihakemuksen, millä ei todellakaan pääse sisään. (H26)

Alaluokkaan ”Minulla on huono kokemus palveluista” on sisällytetty sellaiset poiminnat haastatteluista, joissa haastateltava toteaa jonkin palvelun olevan huono, mutta ei avaa tai perustele kantaansa sen tarkemmin.

Se [ammattikoulu] oli paskin palvelu, mitä minä olen ikinä käyttänyt. (H16)

Ja huonot opettajat myöskin. (H21)

– – siellä ei oikein toiminut yhtään mikään. Huono koulu. (H23)

Toisaalta haastateltavat kertovat joissain tilanteissa kaivanneensa palvelua tai sisältöä, jollaista ei heidän mielestään ole tarjolla tai olemassa. Alaluokkaan ”Tarjolla ei ole tarvittavaa palvelua” kootuissa kertomuksissa haastateltavat ovat toivoneet muun muassa luottamuksellista keskusteluapua ahdistavissa tilanteissa koulussa tai nykyisestä eroavia sisältöjä peruskoulun ja lukion opetussuunnitelmaan.

Jos sinua ahdistaa joku ihminen, että sinä koet, että sinua ahdistaa ja et voi puhua opettajalle, niin sitten [toivoisi], että pääsisi puhumaan jollekin siitä asiasta. (H15)

– – [peruskoulu ja lukio] eivät ole millään tavalla kiinnostaneet minua, tai minä olen uskonut, että [ne] eivät tule auttamaan minua työelämässä, koska ei minusta mitään bisnesmiestä tai sellaista koskaan tule, mihin minä tarvitsisin jotain tällaista. (H20)

Luottamuksen suoranaisten pettämisen kokemuksista palvelujärjestelmässä kertoo usea haastateltu: lupauksia ei pidetty, koulusta erotettiin keskustelematta tai sovittuja

tapaamisia peruttiin toistuvasti. Nämä ikävät kertomukset muodostavat yläluokan ”Luottamukseni on rikottu” alle alaluokan ”Luottamukseni on petetty palveluissa”.

Joo jos ajatellaan lapsuutta, kun niin ne sosiaalipalvelut selittivät jotain ihan omia juttujaan ja sitten yhtäkkiä tapahtuikin jotain muuta [kuin mistä oli puhuttu]. (H22)

Niin huonot kokemukset [palvelusta] ovat esimerkiksi, kun laitoksesta pääsin ja minulla oli jälkihuolto ja heidän piti järjestää asunnot – – kaikkea he lupailivat, mitä järjestävät, jos minä otan sen jälkihuollon – – minä en kai koko aikana kertaakaan edes nähnyt niitä jälkihuollon työntekijöitä. Kaikki palaverit aina peruttiin ja he olivat koko ajan lomalla, ja eivät he auttaneet missään, eivätkä tehneet yhtään mitään. Eli ei, en luota kyllä sosiaalipalveluiden työntekijöihin millään tavalla. (H7)

Mutta siis opettajat olivat ihan naurettavia, ja siis minullehan tuli ihan yllätyksenä tuo ero. Erotus. (H23)

No niitä opettajia olisi voinut kiinnostaa, niin minä olisin ehkä valmistunutkin joskus. – – [jos olisivat] edes osanneet hommansa. (H16)

Voidaan nähdä, että haastateltavien kokemia, epäluottamusta synnyttäneitä tilanteita yhdistää se, että he ovat niissä toisen henkilön tai palvelun toiminnasta riippuvaisia ja toiminnan kohteita, eivät aktiivisia toimijoita.

7 Pohdinta

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvailla Matti-hankkeeseen osallistuneiden miesten kokemuksia luottamuksesta heitä itseään, muita ihmisiä ja palvelujärjestelmää kohtaan. Valittu sisällönanalyysin menetelmä palveli tarkoitustaan ja auttoi tuomaan esille aineistosta luonnollisesti nousevia ilmiöitä. Kaikkiin tutkimuskysymyksiin onnistuttiin löytämään kuvauksia ja vastauksia aineistosta. Opinnäytetyön tavoitteena oli tarjota uutta NEET-miesten kokemaa luottamusta kuvaavaa tietoa, jotta tämän ryhmän hyvinvointia, osallisuutta ja aktiivista kansalaisuutta edistäviä sosiaali- ja terveysalan palveluita voitaisiin kehittää kohderyhmän tarpeista lähtien. Opinnäytetyössä onnistuimme tavoitteessamme tuottaa uutta tietoa, ja on mahdollista, että tätä tietoa voidaan hyödyntää myös tulevien tutkimusten lähtökohtana.

Uskomme, että aiheeseen perehtyminen opinnäytetyötä tehdessä antaa meille ammatillisia valmiuksia tehdä työtämme tulevaisuudessa asiakaslähtöisesti ja luottamusta rakentaen. Aiheen tuntemus antaa meille myös tiedollisia valmiuksia työskennellä esimerkiksi työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten

terveydenhoidon järjestämiseen ja heidän hyvinvointinsa tukemiseen liittyvissä kehitystehtävissä ja projekteissa.

7.1 Päätelmiä

Opinnäytetyön tuloksista selkein on haastateltujen toimijuuden kokemuksen merkitys luottamuksen syntymisessä ja vahvistumisessa. Kääntöpuolella toimijuuden puutteella on merkitystä myös luottamuksen romuttumisessa sekä epäluottamuksen syntymisessä ja vahvistumisessa. Kokemus omasta toimijuudesta ja vaikutusmahdollisuuksista lisää haastateltujen luottamusta omaan itseensä. Toimijuuden merkitys korostuu myös palvelujärjestelmää kohtaan tunnetun luottamuksen määrittäjänä. Epäluottamusta lisäävät tilanteet, joissa haastateltavat kokevat olevansa objekteja, palvelujärjestelmän sääntöjen ja päätösten armoilla, ilman että heitä kuunnellaan, uskotaan tai ymmärretään. Voidaankin nähdä, että vaikuttamismahdollisuudet omaan elämään ja omaa elämää koskeviin päätöksiin ovat hyvin tärkeässä osassa luottamuksen ja hyvinvoinnin synnyssä.

Yhtenä aineistosta esiin nousevana tekijänä on se arvo ja merkitys, joka henkilökohtaisella palvelulla on haastateltaville. Palveluissa työskentelevien aito kiinnostus asiakasta kohtaan, pyrkimys asiakkaan tilanteen ymmärtämiseen sekä luottamus asiakkaaseen oman tilanteensa asiantuntijana ovat luottamuksellisen yhteistyön edellytys. Työntekijöiden tekemät oletukset ja heidän ennakkoluulonsa sen sijaan vähentävät palveluita kohtaan tunnettua luottamusta, ja voivat näin vähentää myös halukkuutta palveluiden käyttöön. Koemme, että opinnäytetyö onnistui tavoitteessaan tuottaa uutta ymmärrystä NEET-miesten kokemasta luottamuksesta. Opinnäytetyö ei tuottanut pelkästään joukkoa yksittäisiä havaintoja, vaan onnistui luomaan havainnoista tulkinnan ja merkityksellisen kokonaisuuden, jonka sisältämä tieto voi olla arvokasta myös sosiaali- ja terveystaloudellisia palveluita kehitettäessä.

Haastateltujen kokemuksissa nousee esiin myös runsaasti luottamuksen tunnetta ja kokemuksia luottamuksesta niin itseen, muihin ihmisiin kuin palveluihinkin. Nuorisobarometrissa ja Eurofound-tutkimuksessa todettiin, että NEET-nuorilla sosiaalinen luottamus, eli luottamus ennalta tuntemattomaan vieraaseen ihmiseen, ihmisten oletettuun hyvyyteen ja rehellisyyteen, oli kaikkein heikointa ikäluokkaansa verrattuna (Myllyniemi 2012: 42; Myllyniemi 2014: 53; Myllyniemi 2016: 40–41; Myllyniemi – Kiilakoski 2017: 92–93; Eurofound 2012: 91–94). Opinnäytetyömme

tuloksia ei voi verrata näiden tutkimusten tuloksiin, opinnäytetyömme laadullisen luoteen vuoksi. Meillä ei myöskään ollut käytössä verrokkiryhmiä. Voidaan kuitenkin todeta, että luottamuksen rakentuminen ja ylläpitäminen on NEET-nuorilla mahdollista ja sitä tapahtuu. Osa haastateltavista kokee voimakkaasti, että voi vaikuttaa omaan elämäänsä. Haastatelluilla on luotettuja henkilöitä ja myös luotettuja työntekijöitä palveluissa. Voidaan todeta, että osalla haastatelluista NEET-miehistä on sosiaalista pääomaa luottamuksen osa-alueella enemmän, osalla vähemmän. Luottamuspääoman määrästä ei voida kuitenkaan päätellä sitä, kuinka paljon sosiaalista pääomaa haastatellulla on kokonaisuudessaan. Muita sosiaalisen pääoman ulottuvuuksia olisi mielenkiintoista selvittää tästä aineistosta ja tutkia yleisesti NEET-ryhmään kuulumisen ja sosiaalisen pääoman suhdetta.

Haastatellut kuvailevat nuoreen ikäänsä nähden pitkiä, vuosienkin mittaisia jaksoja elämässään, jolloin heillä ei ole ollut koulutuspaikkaa tai työtä. Kuitenkaan kukaan heistä ei sano kokevansa itseään syrjäytyneeksi, eikä vaikuta menettäneen luottamustaan tulevaisuuteen. Syrjäytymisen kokemuksesta ei ole kuitenkaan suoraan kysytty haastateltavilta, mistä syystä siitä, tuntevatko haastateltavat itsensä syrjäytyneeksi, ei voida varmuudella sanoa mitään. Jotkut haastateltavat vastaavat moniin kysymyksiin sanomalla, ettei heillä ole tapana miettiä sellaisia asioita, kuten vaikutusmahdollisuuksiaan tai suunnitelmia koulutuksesta tai työstä. On vaikea päätellä, onko miettimisen karttaminen puolustusmekanismi vai onko kyse esimerkiksi tottumattomuudesta analysoida omaa elämäänsä. Kuten tuloksista ilmeni, tuntemalla paremmin henkilöä, jota yrittää auttaa, on mahdollista saada parempaa vastakaikua, ja ehkä löytää avaimia siihen, mikä herättäisi tämän ihmisen kiinnostuksen ja sitkeyden kehittää omaa elämäänsä eteenpäin koulutuksen ja työelämän saroilla.

7.2 Opinnäytetyön luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuutta käsitellään usein tutkimuksen validiteetin ja reliabiliteetin kautta. Validiteetilla tarkoitetaan, että tutkimus on mitannut sitä, mitä on ollut tarkoitus mitata, ja reliabiliteetti taas määrittää tutkimustulosten toistettavuutta. Nämä tutkimuksen luotettavuuden mittarit ovat lähtöisin määrällisen tutkimuksen piiristä ja onkin argumentoitu, etteivät ne sovellu laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointiin. (Tuomi – Sarajärvi 2018: 160; Saaranen-Kauppinen – Puusniekka 2009.) Kriittikinä tätä lähestymistapaa kohtaan laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioimisessa nähdään sen oletus yhden, konkreettisen ja objektiivisen totuuden olemassaolosta myös

sosiaalisessa todellisuudessa (Tuomi – Sarajärvi 2018: 160–161). Tästä syystä laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioimiseksi validiteetin ja reliabiliteetin käsitteille on tutkimuskirjallisuudessa annettu uusia tulkintoja ja tilalle on myös luotu uusia käsitteitä.

Tuomi ja Sarajärvi kertovat Lincolnin ja Gubanin luoneen vuonna 1985 julkaistussa kirjassaan *Naturalistic Inquiry* neljä mittaria laadullisen tutkimuksen arviointiin. Nämä mittarit ovat *credibility* eli uskottavuus tai vastaavuus, *transferability*, jolla tarkoitetaan tulosten siirrettävyyttä, *dependability* eli luotettavuus tai riippuvuus sekä *confirmability* eli vahvistettavuus. On huomionarvoista, että nämä termit ovat suomenkielisessä menetelmäkirjallisuudessa saaneet sekä erilaisia käännöksiä että sisältöjä. (Tuomi – Sarajärvi 2018: 161–163.)

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden voidaan kuitenkin nähdä perustuvan tutkijan itsensä rehellisyyteen ja hänen tekemiinsä valintoihin tutkimusprosessin aikana (Eskola – Suoranta 2000 ks. Vilkka 2005: 158–159). Luotettavuuden arviointia tehdään läpi koko tutkimusprosessin niin suhteessa teoriaan, tutkimusaineiston ryhmittelyyn, luokitteluun ja tutkimusaineistosta tehtäviin johtopäätöksiin. Jotta tutkimus olisi luotettava, tulee tutkijan kuvailla hänellä olleita vaihtoehtoja, kuvailla valinnat, jotka hän teki niiden pohjalta, sekä perustella valintansa. (Vilkka 2005: 159.) Laadullisessa tutkimuksessa aineiston tulkinta ja sen mukainen luokittelu lähtee aina tutkijasta itsestään sekä hänen arvoistaan ja kokemuksistaan. Tuomi ja Sarajärvi toteavat tutkijan arvojen vaikuttavan aina hänen tekemiinsä valintoihin tutkimusprosessissa. Kuitenkin se, että tutkija paljastaa arvonsa ja tutkimuksen aikana tekemänsä valinnat, jotka voivat vaikuttaa tutkimuksen etenemiseen, tekee tutkimuksesta läpinäkyvää ja lisää tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimusprosessin etenemisen ja tehtyjen valintojen tarkalla kuvailulla voidaan siten tehdä Lincolnin ja Gubanin määritelmän mukaisesti uskottavaa, toistettavaa, luotettavaa sekä vahvistettavissa olevaan eli näin ollen luotettavaa tutkimusta. (Tuomi – Sarajärvi 2018: 138–139.)

Tämän opinnäytetyön luotettavuuden mahdollistaa pyrkimyksemme läpinäkyvyyteen. Työn eri vaiheissa pyrimme ryhmän keskeisen keskustelun avulla tunnistamaan omia ennakkokäsityksiämme ja olemaan antamatta niiden vaikuttaa työhömmme. Kirjoitamme auki ajatusprosessimme sekä pyrimme osoittamaan selkeästi laadullisen analyysin tuloksen ja oman haastatteluaineistomme välisen yhteyden. Opinnäytetyömme luotettavuuden arvioinnissa käytämme Lincolnin ja Gubanin (1985) luomaa

luotettavuuden käsitteistöä (Tuomen ja Sarajärven 2018: 161–163 mukaan.) Opinnäytetyömme vastaavuutta, *credibility*, voidaan ajatella nostavan sen, että haastatteluaineisto on varsin laaja, se käsittää 27 kohderyhmään kuuluvan henkilön haastattelua. Myös siirrettävyyttä, *transferability*, voidaan pitää kohtalaisena, kun mukana on kahdella eri paikkakunnalla samantyyllisissä työpajoissa mukana olleita, NEET-ryhmään kuuluvia nuoria miehiä. Yksi haastattelukaupungeista oli suuri, toinen keskikokoinen, ja pajoille tuli myös keskustajamien ulkopuolella asuvia nuoria. Koska haastateltujen taustat asuinpaikan ja kasvuympäristön suhteen ovat kirjavia, voidaan ajatella monien erilaisten luottamuksen ja epäluottamuksen käsitysten tulevan aineistosta esiin.

Opinnäytetyön materiaalina olevien haastattelujen väliset laatuero haastattelun toteutuksessa ja haastattelijan toiminnassa voivat vaikuttaa opinnäytetyömme luotettavuuteen, *dependability*, ja vahvistettavuuteen, *confirmability*. Kaikissa haastatteluissa ei kysytty kaikkia haastattelulomakkeen kysymyksiä lainkaan, eikä jokaiseen esitettyyn kysymykseen saatu kaikilta haastateltavilta vastausta. Osa haastattelihoista johdatteli haastateltavaa varsin pitkälle menevillä olettamuksilla, ja nämä haastateltavan antamat ”Kyllä”-tyyliset vastaukset poistettiin tässä opinnäytetyössä aineistosta pelkistysvaiheessa. Samoin poistettiin vastaukset, joiden täsmällistä ymmärtämistä vaikeutti häiriö haastattelutilanteessa, jonka takia litteroija ei kuullut vastausta kokonaisuudessaan, vaan tekstiin jäi yksi tai useita merkintöjä puuttuvasta kohdasta haastateltavan vastauksessa. Analyysin luotettavuutta saattoi nostaa ryhmämme koko, kolme henkilöä, jonka ansiosta aineiston analyysiin saatiin kolme näkökulmaa ja jokaista ehdotusta oli perusteltava kahdelle henkilölle. Raportoimme vain analyysin tulokset, joista olimme yhtä mieltä. Analyysin luotettavuutta puolestaan saattoi vähentää kokemattomuutemme tutkimuksen, ja etenkin laadullisen sisällönanalyysin tekemisessä.

7.3 Opinnäytetyön eettisyys

Suomen tutkimuseettinen neuvottelukunta määrittelee hyvän tieteellisen käytännön keskeiset lähtökohdat. Lähtökohtina ovat yleinen huolellisuus, rehelliset toimintatavat sekä tarkkuus tutkimustyön tekemisessä ja tulosten arvioinnissa. Muiden tutkijoiden työ ja saavutukset tulee ottaa huomioon ja heidän julkaisujaan kunnioitaan viittaamalla niihin asianmukaisesti. Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu myös tietosuojaan liittyvien kysymyksien huomioiminen sekä tutkijan oman esteellisyyden arvioiminen. (TENK 2012;

6–7.) Opinnäytetyön eettistä toteuttamista ohjaavia käytänteitä kootaan yhteen myös Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettisissä suosituksissa, jotka hyvän yleisen tieteellisen käytännön lisäksi myös opinnäytetyölle ominaisia menettelytapoja, kuten opinnäytetyön sopimuksen tekemistä. Myös lainsäädäntö, kuten EU:n tietosuoja-asetus sekä tietosuojalaki on huomioitava opinnäytetyön prosessissa. Erityistä tarkkuutta tulee kiinnittää tutkittavien tietosuojan toteutumiseen jokaisessa opinnäytetyön toteutuksen vaiheessa julkaisujen, aineistojen ja tulosten anonymisoinnilla (Näreaho – Kettunen – Päällysaho 2020: 6–11.)

Hyvän tieteellisen käytännön ohjeet sekä ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset ovat olleet myös tämän opinnäytetyön lähtökohtana. Laadullisen analyysin toteutus sekä tulokset on esitetty selkeästi, avoimesti ja mahdollisimman tarkasti. Tutkittavien tietosuojasta on huolehdittu anonymisoinnilla haastattelut, joista on esitetty lainauksia. Vaikka opinnäytetyössä käytettiin valmista, litteroitua haastatteluaineistoa, oli sitä syytä tarkastella litteroinninkin jälkeen huolellisesti, sillä haastateltavien tunnistamisriski oli olemassa. Aineiston anonymisointi ei ollut täydellistä, vaan joihinkin litteroituihin haastatteluihin oli jäänyt haastateltavien nimiä tai muita tunnistetietoja. Päätimme jo ennen aineiston analyysin aloittamista olla käyttämättä tuloksia esittäessä esimerkkinä tällaisia lainauksia, joissa oli haastateltavan tunnistamisen mahdollisuus. Jotta haastateltavia ei tunnistettaisi, kaikista lainauksista poistettiin myös murre sanat ja ne muutettiin yleiskielisiksi. Koska käytössämme ei ollut alkuperäistä haastatteluaineistoa, aineiston säilyttämistä ja hävittämistä koskevat tietosuojakysymykset eivät ole tämän opinnäytetyön kohdalla ajankohtaisia. Opinnäytetyön tekijöinä meillä ei ole muita sidonnaisuuksia hankkeeseen osallistuviin tahoihin tai aiheeseen kuin se, että olemme opiskelijoita Matti-hanketta vetäneessä Metropolia Ammattikorkeakoulussa.

7.4 Jatkokyöskentelyehdotuksia

Opinnäytetyön tulokset nostavat esiin toimijuuden kokemuksen sekä haastateltavien omaa itseään että palvelujärjestelmää kohtaan koetun luottamuksen mahdollistajana. Tulokset viittaavat siihen, että laajempi tutkimus NEET-ryhmään kuuluvien kokemasta luottamuksesta voisi olla hyödyllistä ryhmän hyvinvoinnin lisäämiseksi. Erityisesti toimijuuden roolia osallisuuden ja hyvinvoinnin lisääjänä on opinnäytetyön tulosten perusteella aiheellista selvittää tarkemmin. Sosiaalisen pääoman eri osa-alueiden ilmenemistä nuorten ikäluokassa voitaisiin selvittää, jotta voitaisiin täsmällisemmin

kartoittaa mikä merkitys sosiaalisen pääoman laadulla ja määrällä mahdollisesti on nuorten elämänkulussa, ja vaikuttavatko ne koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle joutumiseen. Voidaan sanoa, että tutkimusta suomalaisten NEET-miesten elämästä tulisi kaikilta osa-alueilta jatkaa ja syventää, jotta voitaisiin paremmin ymmärtää, mitkä erilaiset tekijät voivat edistää tämän ryhmän hyvinvointia, ehkäistä syrjäytymistä ja syrjäytymisen sijaan johtaa ryhmän jäseniä kohti kokonaisvaltaista yhteiskunnan jäsenyyttä.

Lähteet

Endress, Martin 2014. Structures of Belonging, Types of Social Capital, and Modes of Trust. Teoksessa Thomä, Dieter – Henning, Christoph – Schmid, Hans Bernard (toim.): Social Capital, Social Identities: From Ownership to Belonging. Berliini/Boston: Walter de Gruyter GmbH. 55–74.

Eurofound 2011. Nuoret sekä työttömät ja kouluttamattomat nuoret (NEET) Euroopassa: ensimmäiset tulokset. Verkkodokumentti.
<https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_files/pubdocs/2011/72/fi/1/EF1172F1.pdf>. Luettu 18.1.2020

Eurofound 2012. NEETs – Young people not in employment, education or training: Characteristics, costs and policy responses in Europe. Luxemburg: Publications Office of the European Union. Saatavilla sähköisesti:
<https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef1254en.pdf>. Luettu 13.1.2020.

Eurofound 2016. Exploring the diversity of NEETs. Luxemburg: Publications Office of the European Union. Saatavilla sähköisesti:
<<https://www.eurofound.europa.eu/publications/report/2016/labour-market-social-policies/exploring-the-diversity-of-neets>>. Luettu 13.1.2020.

Gissler, Mika – Larja, Liisa – Merikukka, Marko – Paananen, Reija – Ristikari, Tiina – Törmäkangas, Liisa 2016. NEET-indikaattori kuvaa nuorten syrjäytymistä. Tieto & Trendit. Tilastokeskus. Saatavilla sähköisesti:
<<https://www.tilastokeskus.fi/tietotrendit/artikkelit/2016/neet-indikaattori-kuvaa-nuorten-syrjaytymista/>>. Luettu 19.1.2020.

Haltia, Petri – Savolainen, Janne – Palola, Elina 2019. Koulutuksen ja työn ulkopuolella olevat (NEET) nuoret, katsaus tilanteeseen ja toimenpiteisiin. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Työ- ja elinkeinoministeriö. Sosiaali- ja terveysministeriö. Verkkodokumentti.
<<https://minedu.fi/documents/1410845/4449678/Koulutuksen+ja+ty%C3%B6n+ulkopuolella+olevat+%28NEET%29+nuoret%2C+katsaus+tilanteeseen+ja+toimenpiteisiin/51231944-1fc0-ef0b-fc7a-afc6c975b010/Koulutuksen+ja+ty%C3%B6n+ulkopuolella+olevat+%28NEET%29+nuoret%2C+katsaus+tilanteeseen+ja+toimenpiteisiin.pdf>>. Luettu 19.1.2020.

Harisalo, Risto – Miettinen, Ensio 2010. Luottamus, pääomien pääoma. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy. Saatavilla sähköisesti <<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-8174-1>> Luettu 19.1.2020.

Haselberger, David – Oberhuemer, Petra – Perez, Eva – Cinque, Maria – Capasso, Fabio 2012. Mediating Soft Skills at Higher Education Institutions. Verkkodokumentti <https://gea-college.si/wp-content/uploads/2015/12/MODES_handbook_en.pdf>. Luettu 14.11.2020.

Helsingin kaupunki 2009. Syrjäytymisen ehkäisy ja vähentäminen -työryhmän raportti. Helsingin kaupungin hallintokeskus, turvallisuus- ja valmiuosasto. Verkkodokumentti.
<<https://docplayer.fi/3752489-Syrjaytymisen-ehkaisy-ja-vahentaminen-tyoryhman-raportti.html>>. Luettu 8.1.2020.

Hiilamo, Heikki – Määttä, Anne – Koskenvuo, Karoliina – Pyykkönen, Jussi – Räsänen, Tapio – Aaltonen, Sanna 2017. Nuorten osallisuuden edistäminen. Selvitysmiehen raportti. Diak

Puheenvuoro 11. Saatavilla sähköisesti: <<https://www.theseus.fi/handle/10024/133266>>. Luettu 13.1.2020.

Ilmonen, Kaj (toim.) 2000. Sosiaalinen pääoma ja luottamus. SoPhi. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Karppinen, Krister – Savioja, Hannele 2007. Koulu ja syrjäytymisen riskitekijät. Teoksessa Alatupa, Saija (toim.): Koulu, syrjäytyminen ja sosiaalinen pääoma – Löytyykö huono-osaisuuden syy koulusta vai oppilaasta? Sitran raportteja 75. Helsinki: Edita Prima Oy. 115–160. Saatavilla sähköisesti: <<https://media.sitra.fi/2017/02/27172704/raportti75-2.pdf>>. Luettu 8.1.2020.

Kestilä, Laura – Heino, Tarja – Solantaus, Tytti 2011. Nuorten syrjäytyminen – epäsuotuisia polkuja aikuisuuteen. Haaste 1/2011. Saatavilla sähköisesti: <<https://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste12011/nuortensyrjaytyminen-epasuotuisiapolkujaikuisuuteen.html>>. Luettu 10.1.2020.

Kielitoimiston sanakirja 2018. Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone Oy. Verkkodokumentti. <<https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/Luottamus>>. Luettu 18.1.2020.

Lappalainen, Kirsi – Mattila-Holappa, Pauliina – Yli-Kaitala, Kirsi – Hult, Marja – Räsänen, Kimmo 2018. Pisimpään työttömänä olleet käyttävät vähiten terveyskeskuksen palveluja. Lääkärilehti 73 (7). 2421–2428. Saatavilla sähköisesti: <<https://www.laakarilehti.fi/tieteessa/alkuperaistutkimukset/pisimpaan-tyottomana-olleet-kayttavat-vahiten-terveyskeskuksen-palveluja/>>. Luettu 19.1.2020.

Lehtonen, Olli – Kallunki, Valdemar 2013. Nuorten aikuisten syrjäytymiskierre. Janus 21 (2). 128–143. Verkkodokumentti. <<https://journal.fi/janus/article/view/50693/15399>>. Luettu 19.1.2020.

Maltby, John – Day, Liz – Macaskill, Ann 2013. Personality, Individual Differences and Intelligence. Harlow: Pearson Education Limited.

Matti – miesten matkat työhön -hankesivusto. Verkkojulkaisu. <<https://mattimiestenmatkat.wordpress.com>>. Luettu 7.1.2020.

Metropolia 2016. Matti – miesten matkat työhön -hanke. Verkkodokumentti. <<https://www.metropolia.fi/tutkimus-kehittaminen-ja-innovaatiot/hankkeet/matti-miesten-matkat-tyohon>>. Luettu 7.1.2020.

Morgan, Craig – Burns, Tom – Fitzpatrick, Ray – Pinfold, Vanessa – Priebe Stefan 2007a. Social exclusion and mental health: Conceptual and methodological review. The British Journal of Psychiatry 191 (6). 477–483. Saatavilla sähköisesti: <<https://www.cambridge.org/core/journals/the-british-journal-of-psychiatry/article/social-exclusion-and-mental-health/55E45B7BB681BA83283BE1C7640A886B>>. Luettu 6.11.2020

Morgan, Craig – Burns, Tom – Fitzpatrick, Ray – Pinfold, Vanessa – Priebe Stefan 2007b. Data supplement 2. Definitions of social exclusion. Data supplement to The British Journal of Psychiatry 191 (6). 477–483. Saatavilla sähköisesti: <<https://www.cambridge.org/core/journals/the-british-journal-of-psychiatry/article/social-exclusion-and-mental-health/55E45B7BB681BA83283BE1C7640A886B#fndtn-supplementary-materials>>. Luettu 6.11.2020

Myllyniemi, Sami – Kiilakoski, Tomi 2017. Tilasto-osio. Teoksessa Myllyniemi, Sami – Pekkarinen, Elina (toim.): Opin polut ja pientareet. Nuorisobarometri 2017. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisosiain neuvottelukunta, Nuorisotutkimusverkosto. 9–118. Saatavilla sähköisesti: <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2018/03/Nuorisobarometri_2017_WEB.pdf>. Luettu 16.1.2020.

Myllyniemi, Sami 2012. Tilasto-osio. Teoksessa Myllyniemi, Sami (toim.): Monipolvinen hyvinvointi. Nuorisobarometri 2012. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisosiain neuvottelukunta, Nuorisotutkimusverkosto. 13–126. Saatavilla sähköisesti: <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2013/05/Nuorisobarometri_2012_Verkkojulkaisu.pdf>. Luettu 16.1.2020.

Myllyniemi, Sami 2014. Tilasto-osio. Teoksessa Myllyniemi, Sami (toim.): Ihmisarvoinen nuoruus. Nuorisobarometri 2014. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisosiain neuvottelukunta, Nuorisotutkimusverkosto. 11–124. Saatavilla sähköisesti: <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2015/03/Nuorisobarometri_2014_web.pdf>. Luettu 16.1.2020.

Myllyniemi, Sami 2016. Tilasto-osio. Teoksessa Myllyniemi, Sami (toim.): Katse tulevaisuuteen. Nuorisobarometri 2016. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisosiain neuvottelukunta, Nuorisotutkimusverkosto. 9–101. Saatavilla sähköisesti: <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2017/03/Nuorisobarometri_2016_WEB.pdf>. Luettu 16.1.2020.

Myrskylä, Pekka 2011. Nuoret työmarkkinoiden ja opiskelun ulkopuolella. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ ja yrittäjyys. 12/2011. Saatavilla sähköisesti: <<https://tem.fi/documents/1410877/3346190/Nuoret%20ty%C3%B6markkinoiden%20ja%20opiskelun%20ulkopuolella%2017032011.pdf/59864674-0df6-47f6-963c-331105533ce3>>. Luettu 18.1.2020.

Myrskylä, Pekka 2012. Hukassa – Keitä ovat syrjäytyneet nuoret? EVA analyysi 9/2012. Elinkeinoelämän valtuuskunta. Saatavilla sähköisesti: <<https://www.eva.fi/wp-content/uploads/2012/02/Syrjaytyminen.pdf>>. Luettu 11.1.2020.

Notkola, Veijo – Pitkänen, Sari – Tuusa, Matti – Ala-Kauhaluoma, Mika – Harkko, Jaakko – Lehikoinen, Tuula – Lehtoranta, Pirjo – Ehrling, Leena – Hämäläinen, Juha – Kankaanpää, Eila – Rimpelä, Matti – Vornanen, Riitta 2013. Nuorten syrjäytyminen. Tietoa, toimintaa ja tuloksia? Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 1/2013. Saatavilla sähköisesti: <https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/julkaisut/Documents/trvj_1+2013.pdf>. Luettu 8.1.2020.

Näreaho, Susanna — Kettunen, Jyrki, Kärki, Anne — Päälyssaho, Seliina 2020. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry. Verkkodokumentti. Päivitetty 9.1.2020. <<http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINN%20YTET%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf?t=1578480382>>. Luettu 19.1.2020.

OECD 2019. Education at a Glance 2019: OECD Indicators. Pariisi: OECD Publishing. Saatavilla sähköisesti: <<https://doi.org/10.1787/f8d7880d-en>>. Luettu 13.1.2020.

Paananen, Reija – Surakka, Anne – Kainulainen, Sakari – Ristikari, Tiina – Gissler, Mika 2019. Nuorten aikuisten syrjäytymiseen liittyvät tekijät ja sosiaali- ja terveystalveluiden ajoittuminen. Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti 56 (2). 114–128. Verkkodokumentti. <<https://doi.org/10.23990/sa.73002>>. Luettu 18.1.2020.

Saaranen-Kauppinen, Anita – Puusniekka, Anna 2006. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Verkkodokumentti. <<https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/>>. Luettu 18.1.2020.

TENK 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Saatavilla sähköisesti: <https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf>. Luettu 20.1.2020

TE-palvelut 2014. Arvioi osaamistasi ja valmiuttasi työelämään. Verkkodokumentti. <https://www.te-palvelut.fi/te/fi/tyonhakijalle/loyda_toita/mista_toita/arvioi_osaamistasi/index.html>. Luettu 12.12.2020.

THL 2018. Nuorten syrjäytyminen käy myös yhteiskunnalle kalliiksi. Verkkodokumentti. Päivitetty 14.12.2018. <<https://thl.fi/-/nuorten-syrjaytyminen-kay-myos-yhteiskunnalle-kalliiksi>>. Luettu 19.1.2020.

Tuomi, Jouni – Sarajärvi, Anneli 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tuuva-Hongisto, Sari 2019. Nuorten syrjäytyminen ja alueellisen eriytymisen vähentäminen. Tutkimuskirjallisuuteen ja -raportteihin pohjautuva kartoitus. XAMK, Juvenia – Nuorisoalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Mikkeli: XAMK tutkii 9. Saatavilla sähköisesti: <<https://www.theseus.fi/handle/10024/161809>>. Luettu 8.1.2020.

Vilka, Hanna 2005. Tutki ja mittaa. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Haastattelurunko**MATTI / HAASTATTELURUNKO NUORET /
ELÄMÄNKULUPAJAT
KEVÄT 2017**

Perusidea: kysytään aluksi/lopuksi taustatietoja, joita voi käyttää haastattelussa.
Haetaan kokemuksellista tietoa nuorten elämään JA (työ)pajatoimintaan liittyvistä asioista.
Keskustellaan, ei esitetä vain suoria kysymyksiä. Keskustelu on vapaaehtoista!

1. TAUSTATIEDOT

Nimi _____

Ikä _____

Sukupuoli nainen mies muu

Asuinpaikka _____

2. KOULUTUS JA KOULUTUSHISTORIA

- Missä opiskellut: koulutuspolku?
- Mikä motivoi kouluttautumaan?
- Millaisia suunnitelmia koulutuksen suhteen (jatkokoulutusta, alanvaihto tms?)

3. TYÖPAIKAT JA TYÖHISTORIA

- Missä työpaikassa/työpajassa/työtön / muu mikä? > Työhistoria Kuinka pitkään on ollut ko. työpaikassa/työtön?
 - Millaisia sinulle tärkeitä/merkityksellisiä kokemuksia sinulla on työstä? Kerro esimerkki(jä?)
 - Millainen oli (olisi paras) työpaikka ja miksi? Mikä siinä motivoi?
 - Millainen oli (olisi huonoin) työpaikka ja miksi? Mikä siinä ei motivoinut/-voisi?
- Millaisia tavoitteita ja toiveita koulutuksen ja työn suhteen tulevaisuutta ajatellen?

4. LAPSUUDEN PERHEEN AIKUISTEN AMMATIT JA KOULUTUS

- Perheen aikuisten (äiti, isä jne.) ammatit?
- Perheen aikuisten (äiti, isä jne.) korkein koulutus?
- Ovatko perheen aikuiset, esim. vanhemmat olleet työttöminä?

5. MILLAISEN MERKITYKSEN NUORET ANTAVAT ELÄMÄNKULKU (TYÖ)PAJOILLE?

Miten ohjautuit Nuorten OTE-työpajalle?

- Työkokeilussa (työttömyyskorvaus) vai työssä (palkka)
- Kuinka kauan ollut pajalla?
- Onko ollut pajalla aiemmin?

Kuvaile tavallinen työpajapäivä (Spiraali)

Millaista hyötyä nuorten työpajasta (Spiraali) on ollut

- Millaista hyötyä elämäkulkupajoista on ollut?
- Vapaaehtoisten mentoreiden merkitys elämäkulkupajoilla (elämäkulun tapahtumien hahmottamisessa)
- Onko yhdessä tekeminen/toimiminen (yhteisöllisyys) muuttunut työpajalla elämäkulkupajojen myötä?
- Omaehtoisuuden ja itseohjautuvuuden kehittyminen elämäkulkupajoilla?
- Osallisuuden kokemukset elämäkulkupajoilla?
- Oman osaamisen tunnistaminen ja sen hyödyntäminen?
- Elämäkulkupajat jatkossa osana työpajatoimintaa?
- Elämäkulkupaja omien tulevaisuuden suunnitelmien selkiyttäjänä
- Miten elämäkulkupajoja kannattaisi kehittää edelleen?

Miten Nuorten työpajoja kannattaisi kehittää edelleen? (esim. Spiraali)

6. ELÄMÄN MERKITYKSELLISET KÄÄNNEKOHDAT ja TEKIJÄT ELÄMÄNKULUSSA

- Elämään tyytyväisyys (Satisfaction with Life Scale, Diener, Emmons, Larsen, Griffin 1985)

Alla on väittämiä, joiden suhteen voit olla samaa tai eri mieltä. Merkitse jokaisen väittämän kohdalle numero, joka kuvaa mielipidettäsi.

7. Täysin samaa mieltä
6. Samaa mieltä
5. Hieman samaa mieltä
4. Ei samaa eikä eri mieltä
3. Hieman erimieltä
2. Eri mieltä
1. Täysin eri mieltä

1. Elämäni on monin tavoin lähellä ideaalia [sellaista kuin haluan]
2. Elämäni olosuhteet ovat erinomaiset
3. Olen tyytyväinen elämääni
4. Tähän mennessä olen saanut elämässäni minulle tärkeitä asioita
5. Jos voisin elää elämäni uudelleen, en muuttaisi juuri mitään

☐
☐
☐
☐
☐

Millaisia perusteluita edellisiin kohtiin?

- Millaisia elämän käännekohtia ja merkityksellisiä tekijöitä elämäntulussa on kohdattu? (Kuvaus: jolloin nuoren osaamista on hyödynnetty, nuori on kokenut osallisuutta, ja toiminut omaehtoisesti)?
- Kerro/kuvaile jokin tilanne (muisto), jolloin koit olevasi jollekin ihmiselle (erittäin) tärkeä?
- Kerro/kuvaile jokin tilanne (muisto), jolloin koit, että sinua kuunnellaan (ja mielipiteelläsi on merkitystä)?

7. OSAAMINEN / PYSTYVYYSUSKOMUKSET / OMAehtoisuus / ITSEOHJAUTUVUUS
--

- *Osaaminen*: Millaisia sinulle tärkeitä/merkityksellisiä kokemuksia sinulla on siitä, että olet kokenut osaavasi jotakin hyvin? Kerro esimerkki(jä?) Mitä se merkitsi/merkitsee sinulle?
- *Osaaminen*: osaamista on tunnustettu ja tunnustettu julkisesti ja siitä on saatu (ehkä toistenkin kuullen) hyvää palautetta
Tiedän ja tunnistan omat vahvuuteni (perustelut)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

- *Pystyvyyssuositukset:* [Saatu positiivinen palaute ja kokemus osallisuudesta: sen yhteys uskoon omista kyvyistä & omaan toimintaan]
 - Milloin ja keneltä olet saanut hyvää ja kannustavaa palautetta? Miltä se tuntui?
 - Miten tuo kokemus vaikutti sinun omaan toimintaan?
 - Teitkö jotakin toisin, paremmin kuin joku muu? Mitä? (ja mitä siitä seurasi?)
- *Osallisuus* (on tullut huomioduksi; nähdystä ja kuulluksi erilaisissa kohtaamisissa positiivisella tavalla ja on kokenut kuuluneensa ryhmään)
- *Osallisuus.* Millaisia sinulle tärkeitä/merkityksellisiä kokemuksia sinulla on siitä, että olet kokenut kuuluvasi osaksi jotakin ryhmää? Kerro esimerkki(jä?) Mitä se merkitsi sinulle? (mitä se merkitsee nykyään?)

8. HYVINVOINTI JA LUOTTAMUS

- Mitä ihminen tarvitsee yleisesti voidakseen hyvin?
- Mitä asioita nuoret itse pitävät tärkeinä omalle hyvinvoinnilleen
- Nimeä 3 tärkeintä asiaa elämässäsi
 - 1.
 - 2.
 - 3.

Kuinka hyvin koet voivasi vaikuttaa elämääsi? (perustelut)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Luotan helposti muihin ihmisiin () (perustelut)*

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Useimmat ihmiset ovat luotettavia () (perustelut)*

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Useimmat ihmiset ovat rehellisiä () (perustelut)*

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

*Kramer 1999

Diener, E., Emmons, R.A., Larsen, R.J & Griffin, S. (1985). The Satisfaction with Life Scale. Journal of Personality Assessment 49, 1-5. <http://www.yorku.ca/rokada/psyctest/lifesati.pdf>

Pavrot, W., & Diener, E. (1993). Review of the Satisfaction with Life Scale. Psychological Assessment 5, 164-172.

**9. MILLAISEN MERKITYKSEN NUORET ANTAVAT
PALVELUILLE?**

- Mitä / Millaisia (tuki)palveluita on käytetty viimeisten 2 vuoden aikana? (esim. TE-palvelut, Sosiaali- ja terveysala)
 - o Miten käytetyt palvelut toimivat?
 - o Miten asiakkaisiin suhtaudutaan?
 - o Millaisia palveluiden kehittämisehdotuksia ja palveluideoita?

Useimmat palvelujärjestelmät ovat luotettavia (esim. TE-palvelut, Sosiaalipalvelut)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Palveluiden tuottajat luottavat minuun (esim. virkamiehet TE-palveluissa)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10